

Ціна 1.00 дж.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXIX

СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ — 1978 — AUGUST-SEPTEMBER

Ч. 343

НОВІ ДНІ

NOWI DNI

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповіальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний — головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохович, Василь І. Гришко, Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастирський, Омелян Тарнавський (технічний редактор), Ярослав Харчун, Марко Царинник.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік)

Австралія — 6.50 австралійських доларів

Канада і США — 8.00 доларів

Франція — 25 франків

Англія — 4.00 англ. фунти

Всі інші країни Європи і Півд. Америка \$5.00

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

В Австралії:

Mr. S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide
S. 5001, Australia

На Чікаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Juniod Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko
133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont.
P7C 2G4

NOVI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Від редактора — ЗАОХОЧЕННЯ І ПЕРЕСТОРОГА	1
М. Руденко — ЛІСТ ДО ІГОРЯ КАЧУРОВСЬКОГО	2
М. Руденко — МАТИ, НЕФЕРТИТІ	3
Дмитро Чуб — НЕВТОМНИЙ ПРАЦІВНИК НА ПОЛІ НАУКИ	5
О. Т. — ПИСЬМЕННИКОВІ АНАТОЛЕВІ ГАКОВІ — 85 РОКІВ	8
Р. М. Рільке — ОСІНЬ (переклад Міри Гармаш)	9
Ліна Костенко — З ПОЕЗІЙ	9
Леся Богуславець — НОВА ЗЕЛЯНДІЯ (репортаж)	10
З. Безуглій — ЧОРНИЙ УКРАЇНЦЬ	13
П. ОДАРЧЕНКО — УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ (стаття 8-ма)	14
М. Гава — КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ НОВИНИ	18
Маркус ван Стік — КАНАДСЬКИЙ МУЗЕЙ — ПРОВІДНИК АРХЕОЛОГІ	19
С. Василівець — ПРО ПРАВС НА ВІСКРЕМ- ЛЕННЯ І ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ДІВІЗІК РОЗМЕЖУВАНЬ	20
** — З ДУМОК В. ШУРАНТА	21
С. О. Єфремов — БЕЗ ХЛІБА	22
К. Туркало — У КРАЇНІ ПАПУАСІВ	25
** — ПОВІДОМЛЕННЯ ІРСІНГА	28
Р. Василенко, П. Одарченко, І. Качуро А. Кий — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	31

На першій сторінці сблакування: П. К. Петро
Васильович Одарченко (див. стаття І. Кий на
стор. 5-ій).

- Усі права застережені. Передруки і переклади дозволені тільки за згодою редакції.
- Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

**СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ
НА РОЗБУДОВУ "НОВИХ ДНІВ"**

на день 20 серпня 1978 р.

Н. Н., Торонто, Канада	\$50.00
О. Скоп, Ля Меза, США	20.00
Д-р Д. Запутович, Торонто, Канада	14.00
В. Шостак, Вашингтон, США	12.00
М. Костирико, Сакраменто, США	11.00
Г. Підгайний, Оттава, Канада	9.00
Б. Любомирський, Нью-Йорк, США	8.00
інж. Степан Шологон, Дургам, Онт.	7.00
С. Л. Терещенко, Ріджвуд, США	7.00
А. Йова, Стрімсвіл, Канада	4.00
Я. Розгін, Стерлінг Найг, США	4.00
Проф. П. Шуленко, Голлівуд, США	4.00
Г. Романенко, Торонто, Канада	4.00
М. Солодуха, Монреаль, Канада	4.00
М. Крайник, Торонто, Канада	4.00
інж. Сидір Тим'як, Піттсбург, США	4.00
А. Гр. Ляхин, Філадельфія, США	2.00
А. Дяков, Оттава, Канада	2.00
П. Сулківський, Стерлінг, США	2.00
А. Микитенко, Детройт, США	2.00
З. Лазуренко, Грос Пойнт, США	2.00
Ф. Корсун, Філадельфія, США	2.00
Г. Біловський, Торонто, Канада	2.00
Г. Рябокінь, Ст. Паул, США	2.00
В. Стан, Джамейка Плейнт, США	2.00
Є. Слонівський, Імека, США	1.50
О. Й. Лисенко, Чікаго, США	1.00
Разом	185.50

ЖИД ЧИ ЄВРЕЙ?

Вы, говорит, из жидов?
Нет, говорю, из евреев.

*Іосиф Уткин
(російський поет)*

Це не лінгвістична розвідка й не нав'язування комусь особистої думки, а просто слово в дискусії, давній і... не дуже потрібний.

Деякі наші установи, з претенсією на авторитетність, радять вживати слово "жид", бо це, мовляв, історична назва нації...

Звідки ж узято ту "історичність"? Чи не від чорносотенного "Союза русского народа", який поширював гасло: "Бей жидов, спасай Россию!"

Якщо вже ми хочемо посилатись на історію, то згадаймо краще, якою мовою говорив Христос. Та мова називалась єврейською, що семантично дуже близько стоїть до слова "єврейська".

Друге. В стародавніх перекладах священного письма на церковно-слов'янську мову, ніколи не зустрічалося "посланія до жидів", а лише "посланія к євреям".

Та основним критерієм у цьому суперечному питанні мусить бути все ж таї емоційна сторона. Євреям чи, по-тегельському, ізраїльтянам не подобаються слова "жид", "живітство", як і нам не подобалась назва "малюрос". Пригадаймо наше змагання за те, щоб зазертатись "українцями".

А. К-ш, США

Австралія

(в австралійських доларах)

Г. Шевченко	\$4.00
Ю. Демяненко	3.50
С. Спаско	3.50
Н. Когут	1.50
Разом	12.50

**ПОЖЕРТВИ НА НОВІ ДНІ
ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА МОГИЛИ**

• Замість квітів на свіжу могилу бл. п. Галі Дирявої, що померла у США, складаємо \$20.00 на пресфонд "Нових днів".

*Друзі Ст. і Марусина Федосенко
Торonto*

• Замість нев'янучого вінка на могилу св. п. Тимофія Скнара, що упокоївся 31-го грудня 1977 р. в Голівуді, США, складаємо \$12.00 на пресфонд "Нових днів".

*Син, невістка й онуки Скнари
Голівуд, США*

**

'НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Омелян Тарнавський, Торонто, Канада	5
Проф. Д. Нитченко, Австралія	1
Разом	6

Спасибі всім за допомогу!

Редакція і адміністрація "Н. Д."

ШКОЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

**ДЛЯ ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛ
НА ЕМІГРАЦІЇ**

Петро ВОЛИНЯК

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи — Четверте видання.
Ціна 1.50 дол.

Петро ВОЛИНЯК

ЛАНІ

Читанка для 4-ої класи — Четверте видання.
Ціна 1.50 дол.

Замовляти в адміністрації "Нових днів".

(Адреса на 2-ій сторінці обкладинки)

ПРОХАСМО ВАС

- вислати передплату за "Нові дні" за 1978 рік — \$8.00,
- вирівняти залегість за попередні роки,
- прислати даток на пресфонд "Нових днів",
- приеднати "Новим дням" принаймні одного нового передплатника!

Біля Вашої адреси дата, що вказує, доки заплачена Ваша передплата. Якщо є залегість, прохаемо її негайно вирівняти. ПЕРЕДПЛАТНИКИ будують "Нові дні", а ПІСЛЯПЛАТНИКИ їх руйнують!

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration

Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI
Box 126, Postal Station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

УКРАЇНСЬКА КНИГА ТОРОНТО

НОВА ЛІТЕРАТУРА, ЩОЙНО ОДЕРЖАНА З УКРАЇНИ

Ціна

Гомер. ІЛІЯДА. Переклад із старогрецької Бориса Тена. Офорти художника Ю. Шейніса. "Дніпро", Київ 1978, стор. 430.	\$24.50
Забашта Людов. ВИВРАНЕ. Поезії. "Дніпро", Київ 1977, стор. 375.	4.75
ЗАГАДКИ. Для дошкільного віку. "Веселка", Київ 1978, стор. 15	0.60
ЗАПОРІЖЖЯ. Фотоальбом. "Мистецтво", Київ 1978.	4.25
Й. Лука Караджала. ТРИУМФ ТАЛАНТУ. Оповідання. Зарубіжна сатира і гумор. Переклад з румунської. "Дніпро", Київ 1978, стор. 270.	3.75
Лагерлеф С. ЧУДЕСНА МАНДРІВКА НІЛЬСА ГОЛЬГЕРСОНА З ДИКИМИ ГУСЬМИ. Повість-казка. Переклад зі шведської. "Веселка", Київ 1978, стор. 223.	2.50
Лялько М. ЗІРНИЦЯ НАДІЇ. Документальна повість про добровольців чехо-словацького корпусу Людвіка Свободи про події, які відбулися у роки війни на Закарпатті. "Карпати", Ужгород 1978, стор. 245.	3.65
В. Русанівський, С. Ярмоленко. ЖИТТЯ СЛОВА. "Вища школа", Київ 1978, стор. 190. У книзі висвітлюються питання мовної культури, аналізуються норми української літературної вимови, правила словотворення, походження власних назв.	3.75
Степаник Василь. КЛЕНОВІ ЛИСТКИ. Оповідання. "Дніпро", Київ 1973, стор. 204.	5.25
Телегін Д. РЕЧІ ГОВОРЯТЬ. "Наукова Думка", Київ 1978, стор. 102. Книжка написана за матеріалами найновіших розкопок на побережжі старого Дніпра-Славути.	0.60
Франко І. АБУ-КАСИМОВІ КАПЦІ. Арабська казка. "Каменяр", Львів 1977, стор. 115. Гарно оформлене подарункове видання з кольоровими малюнками.	5.50

У ВАГА! До замовлення на книжки — на кожний долар — просимо присилати на поштову оплату у Канаді — 20¢, у США — 45¢ (якщо замовляєте менше як на \$15.00 у Канаді, а менше як на \$30.00 у США). У замовленні слід завжди подати ім'я і прізвище автора і назву книжки.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto, Ontario M6J 1X4, Canada

Tel.: 532-8928

Література, публіцистика, наука, мистецтво

ВІД РЕДАКТОРА

ЗАОХОЧЕННЯ І ОСТОРОГА

Федерація українських професіоналістів і підприємців Канади (УППіПК), з її клубами, стала в останні роки найвпливовішою й найконструктивнішою українською організацією в цій країні. Сьогодні — це фактично єдина українська організація в світі, членство якої не зменшується, а збільшується. Причому членами Клубів українських професіоналістів і підприємців стають переважно люди молодшого й середнього покоління, яких, мабуть, жодною силовою не затягнеш до інших наших організацій та установ.

Деякі Клуби Федерації мають значний вплив не тільки на теперішнє українське організоване життя, але й на діяльність муніципальних урядів та різних канадських інституцій у своїх містах взагалі. Федерація українських професіоналістів і підприємців дала Комітетові Українців Канади не тільки нинішнього президента КУК, д-ра Сергія Радчука, але й голов багатьох місцевих відділів КУК. Такі осяги, як навчання української мови в багатьох державних школах Канади, організація Інституту українських студій при Альбертському університеті, значні державні дотації на різні українські культурні потреби в Канаді тощо, треба також здебільша завдячувати відповідним акціям провідних членів Федерації.

Цього року Федерація зобов'язалась зібрати поміж нашою громадою в Канаді 500.000 дол. на забезпечення катедри українських студій у Торонтському університеті. На уфундування цієї катедри Федерація УППіП Канади вже одержала від Федерального Уряду в Оттаві \$300.000. Треба сподіватися, що урядові чинники дадуть ще більшу суму на фонд катедри під умовою, що наша громада збере таку ж саму суму між собою. Тільки на протязі травня Федерація зібрала на катедру українських студій 150 тисяч доларів і надіється успішно завершити цю акцію до кінця жовтня цр.

Приємно відзначити, що провідники й члени Федерації спромоглись перебороти наші традиційні й анахронічні поділи й відшукати та активізувати таки чимало вартісних людей українського походження, про яких можна було думати, що вони назавжди загублені і втрачені для української справи.

Свої значні успіхи Федерація українських професіоналістів і підприємців завдячує, на мою думку, новим і справді професійним методам праці, терпимості по відношенні до політичних і

конфесійних переконань, а головне — ширшому вживанню англійської мови, яку вже народжені в Канаді наші професіоналісти і підприємці розуміють краще, ніж українську. Провідники Федерації також розуміють, що "не можна дістати чогось ні за що", як каже відоме англійське прислів'я. Тому, домагаючись від канадських урядових чинників фінансової допомоги для українських культурних потреб у Канаді, Федерація сама допомагає іншим канадським інституціям та установам.

Найкращим прикладом цього може служити цьогорічний розподіл датків на різні добродійні цілі, зроблений Клубом українських професіоналістів і підприємців у Торонті. На дванадцять організацій і установ, які досі дістали від Клубу фінансові дотації, — шість (зебто половина) не є українськими, а саме: Канадське товариство допомоги імігрантам, Мекмастерський університет, Рада супільного планування метрополії Торонта, Канадська серцева фундація, Об'єднаний єврейський заклик і Рада канадської едності.

Причому варто також відзначити, що майже половину з розподілених фондів одержав Український (православний) Інститут св. Володимира в Торонто. А в зв'язку з цим треба також згадати, що з 28 членів управи й дорадчого комітету торонтського Клубу, здається, тільки ОДИН з походження — "центрівик". І хоч справа територіальної походження це й є один з наших анахронізмів, все ж таки напрошується неприємне питання: а де ж ви погубилися наші милі канадські полтавці, кияни, кубанці та й славні запоріжці? Якщо й досі боїтесь всякої партійної політики, то чому так мало вас у непартійних і навіть аполітичних Клубах українських професіоналістів і підприємців?

Вкінці одна осторога для організаторів і активістів Федерації: я розумію, що народжене вже в Канаді покоління повинно мати українську організацію, в якій могло б вільно користуватись англійською мовою, бо нею їм багато легше говорити, ніж українською. Але чому всі відомі нам періодичні публікації Федерації та окремих Клубів вживають виключно англійську мову, чому вони бодай частково не двомовні?

Як можуть редактори української преси в Канаді домагатись від міністерств, канадських установ та агенцій, щоб вони надсилали нам свої зві-

ЛИСТ МИКОЛІ РУДЕНКА ДО І. КАЧУРОВСЬКОГО

5. V. 1975

Шановний Ігоре!

Крізь пекельне завирання тисячі чортів, що смажили когось на розжарених сковородах (бо до того ще й шкварчало!) чув я Ваш огляд моїх поезій, які були видруковані у "Вітчизні" та у "Дніпрі". Із того, що вдалося мені почути, я зрозумів: давно вже мої книги не потрапляють до моїх земляків, що живуть на Заході — є така категорія письменників, яких не рекомендується пропагувати. Останні чотири роки (з 1971) я переведений до категорії тих, яких не можна друкувати. А тепер, бач, відерся на вищий щабель: до тих, кого вимітають із Спілки Письменників. І навіть не обділяють увагою з боку в'язничних надзирателів...

Добре Ви говорили про мою поетичну творчість — спасибі Вам, Ігоре! Зрозуміли Ви найголовніше — зрозуміли так, як я того хотів. І я навіть повірив, що все ж таки вдалося мені дещо висловити із того, що пережито та передумано, — незважаючи на терни цензури. А вони такі густі й колючі, що через них останнім часом неможливо продертися.

Передаю Вам три мої поетичні книги і четверту — фантастичну повість "Народжений блискавкою". Принагідно дещо скажу про свою творчість.

З року 1960 почався в мене новий творчий процес. Вірші, які друкувалися раніше, та романи "Вітер в обличчя" й "Остання шабля" мене вже не радували. Вірші просто перекреслив, а романи можуть бути збережені лише при умові, що мені вдастся їх колись переписати заново. Отже прози в мене фактично немає (серед надрукова-

домлення в перекладах на українську мову, коли сенатори, міністри, посли й навіть деякі редактори українського походження присилають нашим редакціям матеріали виключно англійською мовою?

Справа, звичайно, не в тому, що майже всі українські професіоналісти і підприємці в Канаді розуміють англійську мову. Наша еліта в Україні розуміє російську мову, переважно користується нею, і наслідки всі ми добре знаємо. Отож, справа в тому, що буде нереально очікувати в дальшому урядової допомоги для розвитку української мови й культури в Канаді, якщо й ті, що такої допомоги досі з успіхом домагалися, самі не вживатимуть, бодай частково, української мови навіть в офіційних публікаціях для своїх членів.

Не хотілось би тут цитувати Шевченка: "І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь". Але якщо численні центри, інститути, осередки й катедри українських студій не спроможуться вкоротці на випускників, які захочуть вільно говорити, читати й писати українською мовою, то й свої і чужі можуть почати запитувати — кому й навіщо вони здалися. (М. Д.)

ного), окрім "Чарівного бумеранга" та "Народженого блискавкою". Вона, звичайно, є, але...

Із 1968 до 1971 року мені вдалося видати три книги поезій — "Всесвіт у тобі", "Сто світил" і "Оновлення". Там зібрано близько 13 тисяч рядків — половина написаного мною. Не краца поетична, звичайно. Але це ясно. Кожна із цих книжок супроводжувалася звільненням з роботи редакторів або доганами, закритими постановами тощо. У пресі мене не критикували — щоб не пропагувати. А за книгу "Всесвіт у тобі" (через шість років після виходу в світ!) мене виключено з партії. Особливо дратували моїх переслідувачів вірш "Маті", казка "Зелене око", вірш "Голуб і дракон" тощо.

Я вірю, Ігоре, що Ви допоможете моїм віршам якось дійти до... (пропущено називу видавництва — Ред.) або до якогось іншого українського видавництва. Не все годиться (чимало мотлоху), але мені здається, що видавці дещо знайдуть. Був би Вам дуже вдячний, якби Ви погодились бути упорядником. А там дивіться...

Прошу мати на увазі таке. Вірші, які повторюються у книзі "Сто світил", слід брати по книгах "Всесвіт у тобі" та "Оновлення", бо там вони спотворені цензурою та редактором. Помічені друкарські помилки я постараюсь виправити.

Звісно, я мрію також побачити надрукованим і те, що не бачило світу — цілий том поезій! Та поки що він вивчається в КДБ — потрапив туди після обшуку. В них очі на лоба полізли. Звичайно, вони не повернуть. Але ж відомо: Бог не видасть — свиня не з'їсть...

Оде те, що мені хотілося Вам сказати — якщо мій лист через руки друзів до Вас дійде. А головне, що я робив протягом останніх 12 років — це критика Маркса з боку сучасної фізики. Теорія додаткової вартості К. Маркса не витримує критики з боку сучасного природознавства — перемагає теорія нашого Сергія Подолинського: додаткова вартість — це додаткова енергія Сонця, яку використовують люди для свого прогресу. Український варіант "Економічних монологів" лишився в чорнозику, його також забрали — отже він загинув. Я працював двома мовами — останні два роки мені допомагали в цій роботі А. Д. Сахаров та В. Ф. Турчин. Вони були моїми науковими консультантами в питаннях фізики й кібернетики. Якщо це з'явиться в російському варіанті, то поясність, чому немає українського. "Економічні монологи" складаються із двох книг: "Грощай, Маркс!" і "Добриден, Кене!" Друга книга ще в роботі: допрацьовую за допомогою моїх видатних консультантів — близьких друзів та однодумців.

Прийміть моє щире вітання! Хай Вам щастить.

Микола Руденко
Київ — 84, Конча-Заспа, 1,
кв. 8, тел. 614853

(Працюю стороїм, отримую 60 крб. на місяць — на хліб та на сигарети).

Від редакції: Цей лист написаний ще перед арештом і засудом Миколи Руденка. Він говорить про Автора й сучасну дійсність в Україні більше, ніж будь-які наші коментарі.

Микола РУДЕНКО

МАТИ *)

ТРИПТИХ

1

Клумаки випадають з натруджених рук.
Хто піддасть їх на плечі у вирі людському?...
Ти босоніж торкаєш розпечений брук,
Так ти ходиш в віках по вугіллі жаркому.

За ворота виходять дебелі сини, —
І сліди замітає за ними пороша.
Материнської мови забудуть вони:
Вже та мова для них — нехороша...

Бригадири щоранку обходять двори
Лиш в неділю є воля городець скопати.
Трактори...

Управління...

Директори...

А годуються люди з твоєї лопати.

Десь вимахують крані високих споруд.
Ти ж заснеш восени при нетопленій печі.
І стотисячний хор оспіває: твій труд, —
Та ніхто не піддасть тобі клунок на плечі.

2

Вам треба пісню про колгоспні руки?
Ось лиши пером зненацька пошкrebусь.
А там, дивись, уже ідуть онуки
Виховувати совість у бабусь.

Вони ростуть, мов лісова травиця,
Немов пирій у житньому рядку:
Сто обліковців на гвою правицю,
На кожен палець —
по керівнику.

І кожен щедрі обіцянки стеле,
І оплески не знають жодних доз...
І канцелярський млин повітря меле,
Розмахуючи крилами відозв.

А ти викашлюєш старечі груди
І кажеш в ніч невидимим синам:
От бач, виходять наші дітки в люди,
Дай Бог їм щастя більшого, ніж нам.

На них тепер нейлони й чорнобурки,
І возять їх машини —
не вози...

Всі трудодні твої — лише для курки.
А бур'янець під тином — для кози.

І часом очі робляться сумними,
І сумніви тяжкі в полон беруть:
— О, Боже праведний! Що буде з ними
Коли сільські бабусі перемрутъ?...

3

Наливається вірою серце мое,
І вдивляється думка в невидимий корінь:
Ген селянка Мадонною в небі встає —
Господинею вічних земних перетворень.

Все, що мусить померти, — помре на віки.
І народиться День із новим неспокоєм.
Україно!...

З твоєї легкої руки
Не боронь мені стати твоїм перегноєм.

Хай вростають у череп шорсткі корінці,
І злітають пісні в майбуття неокрає, —
У твоїй материнській, невтомній руці,
Невгасима зоря над землею засяє.

Микола РУДЕНКО

НЕФЕРТИ

1

Ще не скінчився торг у цьому світі
На ярмарку святынь, релігій, вір.
І лебедини гордість Неферті —
Для когось лиш банальний сувенір.
І ще чогось в мосму заповіті
Шука дослідника холодний зір.

А я, мов кінь, який гризе вудила,
Лечу через віки —
живий дракон,
Філософ із обличчям крокодила,
Твій цар, твій муж, якого ти любила,
Гроза жерців,
безбожник-фараон.

Я вбив богів, що вимагали крові,
Зрубав у храмах їхні імена.
Я бачив бога у твоїй любові,
І ти його дала, свята й земна.
О дух бунтів і небеса бузкові
Над світом, де живе моя жона!

Безсмертним сонцем — пломінким Атоном —
Прочитані тисячолітні сни.
Нехай ідуть до тебе із поклоном
Нових віків закохані сини.
Мене зовуть Проклятим Ехнатоном.
Прости ж мені, — хоч ти не проклени.

2

Потворність моя уникала свічада —
Від зlostі я хлюпав на нього вина.
За віщо тебе, крокодилове чадо,

*) Поезія, що спричинилася до вилучення з продажу і заборони збірки "Всесвіт у тобі".

Так палко кохає красуня жона?
Жерці шепотіли: не мужа, а владу
Для власного серця обрала вона.

Царям не годиться нічого земного —
Ми мусили жити з німим торжеством.
Ступати належить велично і строго,
Бо люди вважають тебе божеством.
Як нудно вдавати всевладного бога,
Коли ти істота із людським еством!

І тільки сховавшись від цілого світу —
Від оргій, мечів, золотих колісниць,
Були ми лиш діти, закохані діти,
Що вміли сміятись і вміли радіти
В глухому полоні своїх кам'яниць..

І знову нудьга молитовного співу,
Коли у спекоті пригаслого дня
Нам падали в ноги розморені Фіви.
Гойдається пір'я на гриві коня.
Гримить колісниця...

О сонячна діво!
Навіщо тобі ця стоока брехня?

Не варто у зорях шукати закону,
Щоб ним пояснить Ехнатона часи.
Усе це простіше: я втік із полону
Заради твоєї святої краси.
Людині — не богові, не фараону
Ти світле кохання своє віддаси.

Була вона в мене — та радість єдина,
Коли в комишах, у хисткому човні,
Усе, чого варта під сонцем людина,
Ти, юна й палка, дарувала мені,
В пісках і століттях забута година,
Вернись, оживи у короткому сні!...

3

Скажіть мені, де починаюсь я
І де кінчаюсь як земна істота?
В душі тече суцільна течія —
Весь шлях людський, уся його скорбота.

Немовби сто народжень пережив.
Я бідував і царював у світі,
Тесав граніт, кував серця для жнів,
І ти була зі мною, Нефертіті.

Немовби щось пригадую. Немов
Мені за харч були сухі акриди,
Коли, тікаючи від чорних змов,
Я покидав бескиди Атлантиди.

Звикав у горах до вівчарських троп,
Де скотарі молились на Ізиду.
А унизу ревів страшний потоп,
Що проковтнув могутню Атлантиду.

Відхлинуть води. Зійдуть люди ці,
Щоб над річками ниви заорати.
В долинах новоявлені жерці
Збудують піраміди й зіккурати.

Немовби щось пригадую. Немов
Усе це справді сталося зі мною.
І вся пролита в лихоліттях кров
Була для мене карою страшною.

Тепер іду віками навмання,
Щоб вивчити свою гірку провину:
Тоді, коли передавав знання,
Щось не зумів закласти у людину.

4

Щось не зумів закласти Ехнатон,
Чи то Атлант, чи Посейдон, — хто знає?...
Пливуть віки, мов каламутний сон,
А лихо попід небом не минає.

Десь ходять по змелі оті жерці,
Що ловлять душі у пекельні сіті.
Слизькі челядники, меткі люди, —
Вони й мене спіймали, Нефертіті.

Їх важче вижити з рідних берегів,
Щоб вітер слід замів поза порогом,
Аніж зрубати імена богів:
Хай тільки сонце буде нашим богом!

Вони погодяться — нехай... Але
В Атона також мусить бути слуги.
І незабаром іхнє сім'я зле
Іще страшніші вигада наруги.

І сам не знаю, як я став жерцем
Нового бога...

Тільки, напівмертва,
Стояла ти із кам'яним лицем.
Коли раба вели Атону в жертву.

Вже славили не сонце, а мене,
Хоч я не мав ні голосу, ні влади.
Усе людське, небесне і земне,
Померло в дикім рзвищі громади.

У полум'ї потріскував комиш,
І корчилося тіло на жертовні.
Я відчував: ти разом з ним гориш.
Зініці гнівом і сльозами повні.

Кровинки у губах твоїх нема.
Мовчала неба голуба твердиня.
Хитнулась і пішла, бліда, пряма,
Моя порадниця, моя богиня.

Пішла навік. І спорожнів мій дім.
В душі лишилася печаль бездонна.
А Нефертіті в дворику своїм
Зрубала заповіти Ехнатона.

І тільки голуб перелітний знав,
Як ти живеш за сірою стіною.
А я, недужий, марив і конав,
Та ти вже не схилилась наді мною.

5

Десь блукаєш ти материками,
Воскресаєш в незнанім краю,

Я шукаю роками, віками
Мудру душу —
єдину,
твою.

У лахмітті чи в царській окрасі —
Все тобі до лиця і з руки.
То у просторі ми, то у часі
Розминались на цілі віки.

Біля Нілу, в зеленому світі,
Де між пальмами стелеться дим,
Я, можливо, тебе, Нефертіті,
Ще зустріну під небом рудим.

Привітаю з Атоновим святом
І почую рибальські пісні.
Може, ти з Ехнатоном Проклятим
Попливеш у легкому чобні.

Хай, солодкими соками повен,
Квітне лотос у кожній душі
І гойдається юності човен,
І шумлять молоді комиші.

Хай замовкнуть страждання та болі,
Що змію повзуть під грудьми.
Хай дозволять нам жити на волі
Не богами, а просто людьми.

(Із забороненої збірки "Сто світил")

Дмитро ЧУБ

НЕВТОМНИЙ ПРАЦІВНИК НА ПОЛІ НАУКИ

(Проф. П. Одарченкові 75 років)

Серед наших науковців, зокрема літературознавців та мовознавців, ім'я проф. Петра Одарченка належить до тих небагатьох, кого ми згадуємо з найбільшою пошаною. А коли ще взяти до уваги його страшний життєвий шлях, повний злигоднів, арештів, катувань і переслідувань, сидіння по багатьох в'язницях та перебування на засланні, то можна тільки з подивом схилити голову перед його науковим доробком на мовно-літературні теми, особливо за час перебування поза межами Радянського Союзу.

Народився Петро Васильович Одарченко в селянській родині 20-го серпня (за новим стилем), 1903 року в с. Римарівці, Гадяцького повіту, на нашій славній Полтавщині, що дала літературі й науці так багато визначних постатей.

Великий вплив на виховання Петра мала його мати-селянка. Незважаючи на тяжку, безпросвітну працю, вона бідзначалася надзвичайною добристю, душевною красою і великим мистецьким хистом. Вона співала своєму синові чудових старовинних пісень, розповідала казки і була незрівняним майстром української вишивки, зокрема "вирізування". Коли Петро був уже студентом, він із материних та бабусиних уст записав кілька сот пісень і післав їх до Етнографічної комісії ВУАН. Одну з пісень балядного циклу використав у своїй розвідці К. В. Квітка, який подав при цьому й прізвища матері Петра, Оксані Одарченко.

Після закінчення народної школи в 1913-му році, П. О. вчився в Гадяцькій земській гімназії. Влітку 1915 р. він з великим захопленням прочитав твори Шевченка (нецензураний "Кобзар" 1908 р. за ред. Доманицького). У 1917-20 рр. брав діяльну участь у Гуртку українознавства Гадяцької української шкільної молоді (був писарем

гуртка, часто виступав із доповідями на літературні теми).

Та чи не найбільший вплив мали на нього 1919-20 рр., коли він жив у Гадячому в будинку Драгоманових, у якому в той час жила маті Лесі Українки Олена Пчілка. Шкільна молодь не раз слухала її цікаві доповіді про Панаса Мирного, про Мих. Драгоманова. Ювілят і досі зберігає книжку Олени Пчілки "Дві п'єси для дитячого театру", які вона подарувала йому на згадку з дарчим підписом. Зберігає він і статтю Олени Пчілки про М. П. Драгоманова (відбиток із ж. "Україна", 1926, з написом: "Вельмишановному землякові, щирому надійному українцеві Петрові Одарченкові на спомин про Гадяче від Олени Пчілки. Київ. 1926 р., 16 грудня").

У 1920 р. П. О. закінчив Гадяцьку гімназію ім. М. П. Драгоманова, а одночасно й Педагогічні курси. Восени 1920 р. почав учитися в Полтаві, у місцевому відділі історично-філологічного факультету Харківського Державного Університету. Його товаришами були Павло Петренко, Юрій Савченко, Григорій Майфет, які пізніше стали відомими літературознавцями. Там викладали в той час проф. В. О. Щепотєєв, проф. Мірза-Авак'янц, проф. Рибаков, проф. Щербина та ін. В лютому 1921 р. П. О. через тяжку хворобу змушений був залишити Полтаву. Два роки П. О. вчителював у хутірській школі в Гадяцькому повіті.

З 1923 до 1926 р. вчився в Ніжинському Інституті Народної Освіти. Після закінчення Інституту був залишений аспірантом Ніжинської Науково-Дослідної Катедри Історії культури та мови (секція української мови й літератури). Під кер. проф. Є. А. Рихліка та проф. В. І. Резанова успішно закінчив аспірантуру (1929) й написав

дисертацію на тему "Стиль Лесі Українки". У 1927 р. у "Записках" Ніжинського ІНО була надрукована його перша науково-дослідна праця "Ткачі" Г. Гайнє в перекладі Лесі Українки". І в 1927 р. в ч. 12 ж. "Червоний шлях" з'явилася рецензія Г. Майфета на цю працю. Рецензент писав "...Треба відзначити, що цю порівняльну аналізу лексики, що єсть коли б не головною базою доказу, зроблено дуже сумлінно й детально, з знанням теорії зовнішньої та внутрішньої форми".

Протягом трьох років П. О. надрукував 10 наукових праць та рецензій у різних наукових виданнях, зокрема в вид. Укр. Академії Наук ("Етнографічний вісник", академічний збірник "Література" за ред. акад. С. О. Єфремова, М. Зерова і П. Филиповича). У своїй праці під час наукового відрядження до Києва П. О. користувався цінними вказівками С. Єфремова, М. Зерова, Б. Якубського та ін. Акад. С. Єфремов схвалив до друку в "Записках ІФВ УАН" працю П. О. "Перша редакція поеми Лесі Українки "Місячна Легенда"". Але цей останній том "Записок" був заборонений і знищений.

В рр. 1926-1928 П. О. викладав українську мову на різних курсах українізації та в Вечірньому Робітничому університеті. З 1928 р. став викладачем Ніжинського ІНО. 1929 р. почав викладати курс історії української мови в ІНО. Але 1-го жовтня 1929-го року науково-педагогічна праця П. О. припинилася. Уранці агенти ГПУ зробили трус у помешканні П. О. й заарештували. П. Одарченка обвинуватили в тому, що він нібито належав до контрреволюційної організації, яка ставила за мету повалення радянської влади й відновлення самостійної України. Після піврічного ув'язнення та двомісячного тяжкого етапу П. О. три роки відбував заслання в Алматі. Після закінчення терміну заслання був у другому заарештований. Обвинувачували знову в належності до контрреволюційної української націоналістичної організації. Знову півроку був у в'язниці, а потім був засуджений на три роки заслання в м. Уральську. Насправді ні П. О., ні інші, ув'язнені разом з ним, ні до якої організації не належали. Такі обвинувачення були типові для того часу. Ніяких судів не було. Долю обвинувачених в неіснуючих "злочинах" вирішувала "тройка ГПУ" десь аж у Москві. На засланні П. О. працював у державній публічній бібліотеці Казахстану, а пізніше в Уральську викладав на позаочному секторі Педагогічного Інституту.

Лише в 1937 р. йому пощастило вирватися "на волю", але помітка в паспорті щоразу була перешкодою в одержанні роботи. Лютувала саме "ежовщина", яка зрештою проковтнула й самого Єжова.

Деякий час пощастило працювати в Курській бібліотеці. Там у 1939 р. П. С. написав і видав дві праці — це бібліографічні покажчики з його вступними статтями про Шевченка та Шекспіра. Потім дістав працю доцента в Курському педагогічному інституті, де читав курс сучасної російської мови. У червні 1941-го року дістав наукове відрядження до Інституту ім. Герцена в Ле-

нінграді, та ледве приїхав, як за два дні міліція наказала виїхати звідти протягом 24 годин і не з'являтися в більших містах під загрозою, що буде висланий на 5 років на заслання.

Тяжко перерахувати всі ті образи, цькування, переслідування, звільнення з праці, що довелося зазнати нашому талановитому науковцеві лише за те, що він був українцем. Так виглядало те "щасливе й радісне життя", якого скоштували мільйони нашого народу.

Багато горя й нових страждань довелося зазнати під час страшної війни: голод, холод, бомбардування, арешт і допити в Гештапо, прощання з батьками і з Рідним Краєм. У 1943-44 рр. П. О. жив у Варшаві і викладав церковно-слов'янську мову в Православній семінарії. Влітку 1944 року вийшов до Відня, де працював літературним редактором ж. "Наддунайська Варта" (відп. ред. Остап Грицай).

Далі праця в баварії і, нарешті, життя і праця в таборах ДіПІ (Авгсбург, Ляйпгайм). Від 1945 до 1950 р. П. О. незважаючи на дуже тяжкі умови таборового життя, продовжував науково-педагогічну діяльність (дослідження творчості Лесі Українки, доповіді на засіданнях УВАН, виконування обов'язків секретаря Спілки українських письменників, редактування мови наукових праць та журналістичних статей, читання лекцій з української мови в Православній Богословській Академії та в гімназії).

Друковані праці цього періоду: "Український правопис", статті про Лесю Українку, І. Франка, Т. Шевченка, Олену Пчілку, О. Олеся, видання вибраних творів Шевченка, Лесі Українки, Л. Глібова та статті на мовні теми. Okрема важлива ділянка праці П. О. — це статті на теми українського фольклору та про українських письменників, друковані в "Енциклопедії Українознавства".

В 1950 році проф. Одарченко переїздить до Америки, але спочатку й там життя було тяжке: праця портером, прибиральником, робітником на фабриці тощо. Та це не демобілізувало його енергії й бажання до наукової й журналістичної праці. Він друкується в газеті "Свобода", пише скрипти для "Голосу Америки", читає доповіді на наукові теми, працює секретарем Літературо-зnavчої секції УВАН. У 1952-1954 рр. працює в бібліотеці Конгресу США. Протягом 12 років був секретарем Вашингтонської групи УВАН, а з 1973 р. — став головою цієї групи.

З головніших наукових праць проф. П. Одарченка можна згадати такі: "Поетична майстерність Т. Шевченка", "Шевченко і Мазепа" (1959), "Традиції Шевченка в українській літе-

НЕ ЗАБУДЬТЕ
ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ
СВОЄЧАСНО!

ратурі", "Шевченко і Леся Українка" (1962), "Шевченко в рад. літературній критиці" (англ. мовою), "Образ Шевченка в укр. поезії" (1963). окремою книжкою вийшла його праця "Світова слава Шевченка" (1964).

Грунтовні й об'єктивні статті проф. П. Одарченка викликали не лише напади з боку радянської преси, а й гідну підтримку й оцінку з боку наших видатніших критиків. Проф. Гр. Костюк, довголітній голова ОУП "Слово" та автор низки солідних видань писав про працю П. Одарченка "Шевченко в радянській критиці", що він "безсумнівний знавець справи, автор багатьох систематичних оглядів на цю тему, дав змістовний перегляд всього найважливішого з історії фальсифікації та пристосування Шевченкової творчості до потреб тоталітарної держави. Показавши об'єктивно зрист наукового шевченкознавства у 20-ти роках, П. Одарченко у наступних семи розділах своєї праці, опираючись на незаперечні факти й опубліковані документи, знайомить читача з фантастичною сорокалітньою історією гвалтівного фальшування великого українського поета офіційними більшовицькими видавництвами та критиками. Подаючи ці факти, автор одночасно старанно інформує про всі ті позитивні для історії літератури цінні праці, що їх українські вчені, в тяжких умовах підрадянської дійсності, дали все ж таки чимало. Річевістю й об'єктивністю позначена вся стаття".

Багато місця, уваги, ерудиції віддав наш науковець П. Одарченко й дослідженю життя і творчості Лесі Українки. До видатніших досліджень належать такі: "Леся Українка і Драгоманов" (1954), "Леся Українка і Адам Міцкевич" (1956), "Іван Франко і Леся Українка" (1957), "Леся Українка і українська народна творчість" (1960), "Леся Українка в радянській літературній критиці" (1963), "Епістолярна спадщина Лесі Українки" (1971) і багато інших.

Величезну роботу виконав наш науковець, бувши головним редактором монументального видання, що охоплює все життя, де поміщено також близько 50 листів авторки, ще ніде досі не друкованих. Це "Хронологія життя і творчості Лесі Українки", яку упорядкувала її сестра О. П. Косач-Кривенюк. Це видання з передмовою П. Одарченко має понад 900 сторінок друку.

Цілу низку розвідок, праць, статей, написав наш ювілят як про наших письменників-класиків, так і про сучасних творців літератури: про Т. Грабовського, Олену Пчілку, Панаса Мирного, а з сучасних — про Мих. Ореста, Олега Зусевського, Миколу Понеділка, Никифора Щербину та багатьох інших. Дуже часто наш науковець виступає і на мовознавчі теми, боронячи чистоту української мови від засмічення та русифікації, а також рецензує мовознавчі праці, що робить з великою ерудицією. Тому крайня пора видати праці ювілята збіркою творів.

У 1962-му році П. Одарченка обрано дійсним членом УВАН в Нью-Йорку. А в 1975 р. його обрано також дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка. Належить він і до ОУП "Слово", як видатний літературознавець.

Підсумовуючи сказане вище та беручи до уваги лише ці важливіші праці нашого науковця-ювілята проф. П. Одарченка, що становлять лише незначну кількість з його багатючого доробку та діяльності на культурно-громадському та науковому полі, у день його 75-ліття можна з гордістю сказати, що в його особі маємо одного з найбільш заслужених фахівців-науковців. Тож при цій нагоді бажаємо йому багато здоров'я й дальших успіхів у праці на ниві науки й літератури.

Дмитро ЧУБ
19. 7. 1978

ПАПА ПАВЛО VI УПОКОЇВСЯ

У неділю 6 серпня ц.р. помер нагло від удару серця глава 700 мільйонів католиків у всьому світі — Папа Павло VI. Хоч провідництво Папи Павла VI часто викликало гострі контроверсії і навіть невдоволення серед багатьох вірних — це була не його вина, а вина незвичайних часів, що їх переживає ввесь світ, у тому числі й Католицька Церква.

Далекосяглі реформи в Католицькій церкві, започатковані Папою Іваном XXIII, трохи сповільнено продовжувалися і за Павла VI, хоч він мав відвагу часто сказати своє "ні". Є підстави припустити, що наступним папою стане особа ліберальніших поглядів (особливо в справах контролі народженін і ролі жінок у духовному житті церкви), але чи це принесе добро Церкві — тяжко передбачити.

У перспективі історії найважливішим осягом Папи Павла VI залишиться, мабуть, зближення поміж різними церквами, гуманізація папського уряду й особливо те, що в своєму заповіті наказав похоронити його дуже скромно, з найменшою традиційною помпою і в найпростішій недорогій дерев'яній домовині. Немає сумніву, що цей приклад підхоплять мільйони бідніших вірних, для яких кошти похоронів стали значним тягарем.

ВІДБУВСЯ НАДЗВИЧАЙНИЙ СОБОР УГПЦ В КАНАДІ

15 і 16 ліпня ц.р. відбувся у Вінніпегу Надзвичайний Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Собор скликано для відзначення 60-річчя існування УГПЦ Церкви та для доповнення єпископату. Архимандрита Василя Федака обрано й рукоположено на Єпископа Саскатунського, вікарія Середньої Епархії УГПЦ. Владика Миколай став Єпископом Торонто і Східної Епархії.

Собор також вирішив розпочати підготовку для написання і видання історії УГПЦ в Канаді. Напередодні відбули свої наради Собор Єпископів та Консисторія УГПК. Проф. д-ра Петра Кондра обрано принципалом Колегії св. Андрія.

ПИСЬМЕННИКОВІ АНАТОЛЕВІ ГАКОВІ – 85 РОКІВ

Майже тридцять років у Філадельфії живе і працює письменник — колишній член Спілки селянських письменників у Харкові "Плуг" — Анатоль Гак. Цього року минає Анатолеві Гакові вісімдесят п'ять років життя, виповненого письменницькою працею. Він і тепер не випускає пера з рук і все це вгощає нас веселими фейлетонами, а в останньому часі написав і комедію "Спадкоємці Місіс Піліпсон", що її виставила театральна група "Люстро" у Філадельфії саме у ювілейний рік письменника.

Народився Анатоль Гак на Запоріжжі, недалеко від Гуляй-Поля, 20 червня 1893 року, в хліборобській родині, що жила в степу своїм власним хутором. До писання він виявив замилування вже в третій класі. Коли вчитель дав учням домашнє завдання — виготовити моделі різних господарських речей, то малий Анатоль, замість якоїсь там вилочки чи лопаточки, приніс на лекцію гумористичний вірш. Коли йому сповнилось шістнадцять років, його вірш "Про правду і кривду" був уже надрукований у київській "Раді". Як і пристало на молодого юнака, та ще й із Запоріжжя, Анатоля Гака захоплювала в той час нелегальна література й він знайшов контакт із революційним підпіллям. Тож коли тільки закінчив він Кам'янську середню хліборобську школу в 1913 р. і повернувся на родинний хутір, за чим послідкували царські жандарми, зробили обшук, а надійного молодого автора повезли у Катеринослав і посадили у тюрму. Щойно через десять місяців довелось Анатолієві визволитись із в'язниці: тоді вибухнула світова війна і юнак підпав під загальну мобілізацію. Закінчивши воєнну школу прaporщиків, він попав у діючу армію на фронт.

Воювати довелось Анатолієві Гакові на різних фронтах: і на кавказькому, і на південно-західному, і на північному, і на румунському. Революція 1917 року застала його на румунському фронті, в ранзі підпоручника Третьої Кавказької стрілецької дивізії. Повіяло революційним духом і в армії; Анатоля Гака обрали представником до Армійського комітету Шостої армії та й став він співпрацювати теж і з Українською Армійською Радою, працюючи водночас в армійській газеті. Саме робота в газеті переконала молодого кандидата на письменника, що для письменницької професії, крім любові до друкованого слова, потрібно ще й освіти. Тож повернувшись із фронтів, він вступив у 1919 р. до Київського університету, що в той час був переименований на Інститут Народної Освіти. Вчилася Анатоль Гак в університеті до кінця 1922 року, коли то хвороба вирвала його із студентських лав і закинула на провінцію лікуватись. Повернувшись він з лікування аж у 1924 році та й не у Київ, а в тодішню столицю України — Харків. Тут і попав він у справжній вир літературного життя. Анатоль Гак увійшов до Спілки селянських письменників "Плуг", що його очолював Сергій Пилипенко. Членами "Плугу" були Петро Панч, Андрій Головко, Іван Сенченко,

Григорій Елік, Володимир Гжицький, Докія Гуменна і багато інших відомих письменників. Спілка мала свій журнал "Плужанин". У 1932 р. організація "Плуг" була розгромлена, а більшість її членів — зліквідовані чи заслані. Анатоля Гака рятувала від знищення його скромність і стриманість. Він навіть відмовився від помешкання в письменницькому домі "Слово" у Харкові, де в більшості жили вигідно у той час українські письменники.

Анатоль Гак працював у різних жанрах: писав п'єси, романі, оповідання, гуморески, фейлетони, нариси і спогади. Був він теж і членом Українського Товариства Драматургів і Композиторів, а в тридцятих роках був прийнятий у члени Спілки Письменників України. Обережність і стриманість дозволили Гакові перетривати час переслідувань, і допомогли заховатись перед примиусовою евакуацією Харкова у час наступу німецької армії під час Другої світової війни. В період війни він співробітничав в газеті "Нова Україна", що її видавали українські патріоти у Харкові; писав там фейлетони. В цій газеті співробітничав теж Аркадій Любченко. Зрозуміла річ, що Анатоль Гак вже не чекав повороту радянської влади, а подався в 1945 році на еміграцію. І тут постійно виступає з фейлетонами на сторінках газети "Українські вісті" в Ульмі, в Німеччині, далі в "Українському прометеї", друкує оповідання в журналі "Нові дні" та в альманахах "Слово". Від початку організування Об'єднання Українських Письменників "Слово" Анатоль Гак є активним членом цієї письменницької організації.

Літературний доробок Анатоля Гака — великий. Свої твори він підписував часто різними псевдонімами. В Україні знаний був більше як автор популярних фейлетонів — Антоша Ко, а на еміграції він більше відомий як Мартин Задека.

Перший більший успіх Анатоля Гака (крім друкованих віршів, чи фейлетонів у пресі) — це комедія "Студенти", що була виставлена в Київському драматичному театрі ім. Заньковецької в серпні 1922 р. Пізніше ця п'єса вийшла друком і її виставляли й інші театри в Україні. Пізніше ця п'єса вийшла друком і її виставляли й інші театри в Україні. Перу Анатоля Гака належать ще п'ять інших комедій, що були включені в репертуар театрів в Україні, а саме: "Людина в окулярах", "Родина пациків", що мала великий успіх в Одесі і друкована книжковим виданням, "Тіль Уленшпігель" (за бельгійським оригіналом), і "Мобілізований зорі", обидві зазнали конфіскати, як теж і драма "Робітниця Юля", що йшла у кількох провінційних театрах і була надрукована у журналі "Сільський театр". В останньому році письменник додав до списку нову комедію — "Спадкоємці Місіс Піліпсон".

Анатоль Гак — автор двох романів: "Молода напруга", що був виданий у видавництві "Рух" у Харкові в 1933 р. та "Золоті ворота" — про події 1917 року. Цей останній роман вийшов дру-

ОСІНЬ

Листки падуть, немов у небесах
Посохли десь сади у синій далі,
Падуть із запереченням в долину.
Вночі паде важка земля і ліне
Із зір десь, на самотній шлях.
Ми всі падем. Рука оця паде,
Так, подивися, дістеться з усім,
Проте є Хтось, хто у падінні цім
Свою м'яку долоню підкладе.

Переклад з німецької

Miri ГАРМАШ

ком тільки у фрагменті під назвою "Представник ревкому".

Окремими книжками вийшли збірки оповідань, між ними гумористичних, а саме: "Паразити під мікроскопом" (Харків, 1933), "Пригоди Павлушки-ледації" (Харків, 1929), "Розгороджене життя" (Київ, 1935) і "На двох трибунах" (Новий Ульм, Німеччина, 1966).

Головний жанр Анатоля Гака — це гумореска чи навіть фейлетон. Друком появилось аж десять книжок гуморесок і фейлетонів Анатоля Гака і для реєстру варто їх бодай назвати: "Лопанські раки" (Харків, 1925) (ця сама книжка в російському перекладі вийшла у Ленінграді у видавництві "Бегемот" 1926), "Радіо-інваліди" (Харків, 1926), "Свиняче сальдо" (Харків, 1927), "Головбухова борода" (Харків, 1928), "Роман з партійкою" (Харків, 1928), "Полотняні дзвони" (Харків, 1929), "Тридцять гуморесок" (Харків, 1930), "Веселі рядки" (Харків, 1925) і "Міжпланетні люди" (Новий Ульм, Німеччина, 1947).

Анатоль Гак теж автор нарисів про будівництво Дніпрельстану, що були друковані під назвою "Бетон наступає" (Харків, 1928-1929), і спогадів, що розказують про життя і творчість письменника, виданих окремою книгою під назвою "Від Гуляй-Поля до Нью-Йорку" в 1973 році у видавництві "Україна" в Новому Ульмі в Німеччині.

Анатоль Гак — письменник, що пише з розрахунком на читача й для читача. Його козир — це гумор і він вміє його використати у всіх жанрах, що їх він пробував у своїй письменницькій праці. Письменник знайшов свого читача і знайшов собі у нього визнання. Доказом цього була вистава його нової комедії на три дії "Спадкоємці Mісіс Піліпсон", що її виставила театральна група "Люстро" під керівництвом режисера Івана Праска в театральній залі парохиї св. Покрови 20 травня ц.р. Публіка, що досить численно зібралась разом із парохом о. Борисенком, провела весело час на виставі комедії з іміграційного американського життя, а після вистави щиро вітала автора-письменника Анатоля Гака з новим твором, а перш за все із славним ювілеєм вісімдесятп'ятьліття його життя. Актори подарували зворушенному авторові гарну китицю квітів.

(от)

**

■
Недумано, негадано
забігла в глухомань,
де сосни пахнуть ладаном
в кадильницях світань.
Де вечір пахне м'ятою,
аж холодно джмелю.

А я тебе,
а я тебе,
А я тебе люблю!
Ловлю твоє проміння
крізь музику беріз.
Люблю до оніміння,
до стогону, до сліз.
Без коняку й шампана
і вже без вороття, —
я п'яна, п'яна, п'яна
на все своє життя!

■
Я знаю дивну річ:
на світі є людина,
що береже несказані слова.
І може, це любов, і може, це єдина.
А може, й просто так, сама розрив-трава.

Мільйони слів звучать!... І змінюють подобу.
Проступить гіркота, як сіль на Сиваши.
Роки собі ідуть. Мовчання ставить пробу.
Несказані слова... Незримий скарб душі...

СПОГАДИ ГРИГОРІЯ КОСТЮКА

Видавництво "Діялог" опублікувало як своє перше книжкове видання спогади видатного літературного критика і громадського діяча Григорія Костюка п. и. ОКАЙНІ РОКИ: ВІД ЛУК'ЯНІВСЬКОЇ ТЮРМИ ДО ВОРКУТСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ (1935-1940 рр.).

В книжці описані переживання автора на Воркуті та вперше у мемуаристичній літературі описано масовий страйк воркутських в'язнів у 1937-38 рр. Григорій Костюк подає багато даних про українських культурних та політичних діячів 1920-их і 1930-их років, що надає книжці війняткову документальну вартість. Сподіваємося, що книжка буде оцінена як важливий вклад у літературу про нашу новітню історію, та що нею поцікавиться широке коло читачів.

Продажна ціна книжки — 6.00 дол.

Замовлення просимо слати на адресу В-ва "Діялог":

DIYALOH, P. O. Box 402, Station P, Toronto, Ont.
Canada M5S 2S9.

НОВА ЗЕЛЯНДІЯ

Північний острів

Наш літак прибув у місто Авкленд, що на північному острові Нової Зеландії. Був паркий днівний вечір. Температура — 28°Ц. Повітря повне невідомих пахощів і синє-синре небо. Багато смаглявих маорійців групами сиділи, ходили і голосно розмовляли. Вдягнені вони були в дуже яскраву одежду, дехто босий. З вигляду — лагідні — товариські. Пізніше ми переконалися, що їхня культура надає кольориту всій країні: назви місцевостей, різьблені сувеніри, їхні "хатки для зустрічі" — невеличкі, прикрашені різьбою малюнків і богами.

Наступного ранку отримуємо авто і рушаємо в невідому подорож. Сонечно. Настрій чудовий. Пригадується пісня: "Молодому козакові доріженька пахне", а немолодому також пахне. Нам кажуть, що Північний Острів має 2 мільйони населення. Всього в Новій Зеландії 3 мільйони населення. Місцевість — гориста. Все навколо зелене. Гори лагідні, наче покриті зеленим оксамитом. Навколо видно багато європейських дерев. Кажуть, Нова Зеландія кожному туристові нагадує його країну. Нам, звичайно, згадуються Карпати. На схилах гір пасеться худоба. Деякі гори засаджені ялиновими лісами. Скрізь чути шум швидких гірських річок. Нам дуже подобаються назви місцевостей: Папатое, Папакура, Покепо і безліч інших.

Їдемо до славного міста гейзерів — Роторуа. Містечко і озеро розташовані в долині, а навколо гори. В повітрі запах сірки. Біля хат стирчать із землі трубки, з яких піднімається пара. Під землею є гаряча вода, і нам кажуть, що мешканці міста можуть користуватися нею безкоштовно. Недалеко околиця Вакареварева. Здалека бачимо струмені двох гейзерів. Вся ця місцевість обгороджена. Ворота прикрашені різьбою — навколо на паркані стоять маорійські боги. Вони скривили обличчя і висолопили язики. Це, щоб налякати злих духів. Вся різьба покрита червоно-бронзовою фарбою. Поруч майстерня, де молоді маорійці вчаться різьби. Ми заходимо туди і захоплюємося їхніми виробами: це переважно човни, стовпи, боги, все на замовлення. І зразу ж з'являється думка: а наше ж мистецтво без порівняння краще. Чому в мене його так мало? Чому чуже завжди захоплює?

З майстерні йдемо за провідницею до гейзерів. Враження наче ідеш біля вулкану. Скрізь струмки пари, гаряча земля, йдемо лише позначеню стежкою. Все навколо покрите білою пудрою сірки. Ось обгороджене місце, де кипить вода: поруч у камені видовбані ванни. Вони наповнені водою. Тут купалися давні мешканці. Збоку стежки, наче каша, кипить болото. Далі — церква і декілька хат; це все, що зсталося з давнього се-

Роторуа. У термічних джерелах з кип'ячою водою варять іжу.

лица. Цвінттар має гробниці зверху. Копати землю не можна.

Їдемо в місто до парку. Там сірчаний басейн, де купаються діти і сидять, спустивши ноги у воду, дорослі. Накрапає дощ.

Цівки пари в'ються з-під ґрунту. Ось криниця з гарячою водою. Якийсь старий гріє в ній свою вечерю.

Недалеко від Роторуа є два озера: Сине і Зелене. Навколо гори покриті лісом. Тут же є селище, залите колись лявою сусіднього вулкану Таравера. Поруч у малій крамниці продають сувеніри. Заходимо туди. Діти хочуть піти подивитись на селище, яке частинно відкопане. Я не хочу пускати їх самих. "Ти як та квочка, дай їм волю" — сердиться чоловік, і дозволяє їм іти. Проходить багато часу, а дітей немає. Кідаємося шукати. І раптом бачу: сходи вниз, поручнів нема, лише мотузки. Знизу іде пара від гарячої води. Вище теж примітивні східці, видобані в камінні, і напис: Дітей самих не пускати. Ноги підгинаються піді мною. Мені згадується жахливий сон перед від'їздом. Яка нечиста сила понесла мене в Нову Зеландію, думаю в цю хвилину. Нарешті діти знайшлися.

"Мамо" — каже син, — "Оксана плакала і боялася, але я взяв її за руку і перевів через усі доріжки. Я не боюся".

Вертаємося до караванпарку. Озеро спокійне. Тихо. Туристи роз'їхалися. Не віриться, що вся ця краса лише для нас. Увечері в Роторуа маорійці дають концерт. Розмальовані фарбами, вдягнені в традиційні траз'яні спідниці, вони співають і танцюють. Мені подобаються їхні мелодії.

Другу ніч спиняємося в самому містечку над озером Роторуа. В таборі є басейн з теплою сірчаною водою. Також за 10 центів можна винаймити окремі ванни на двох. Але скрізь, навіть душі мають сірчану воду. Вночі іде великий дощ. Вранці бачимо, що земля навколо покрита водою. Рушаємо геть. Це вперше бачу повінь. А дощ все

йде і йде. На вулиці спинються авта, люди виходять і бредуть по воді. Хати в цій місцевості чомусь побудовані нижче дороги і вода починає заходити туди. Наше авто має високі колеса і ми спішими втекти звідси.

Їдемо на північ до міста Мангануї. Тут чудова погода. Наш табір у підніжжі красивої гори. Люди сповіщають нас, що це найкращі пляжі Нової Зеландії. На березі бачимо гори дрібних черепашок. Їдемо оглядати містечко Вакатале, теж біля моря. В самому центрі міста стоїть чудова зелена гора.

А все ж, на мою думку, пляжі в Австралії без порівняння кращі. У нас вони тягнуться десятками кілометрів. А пісок! Чи бачили ви ще де пісок такий чистий і білий, як у нас в Австралії?

Дороги на Північному Остріві Нової Зеландії скрізь дуже добри. Краєвиди — це озера, ліси, гори; завжди чути дзюрчання річки. Вертаємося знову на південь. Минаємо озера Ротоіті, Ротоету, Ротома. Тут і досі іде дощ. Завзяті рибалки де-не-де ловлять рибу із човна.

Заїжджаємо до містечка Таупо. Тут же і озеро з тією ж назвою. Потім їдемо до Вайракеї, де є темостанція. Здалека це нагадує пекло. Їхати можна лише помалу. Великі труби стирчать із землі і все повіте парою. Вона виходить не лише з труб, а також із усіх щілин землі. З гарячої води, що під землею виробляють електрику.

Оглянувшись все, рушаємо до міста Вангануї (місто річки). Дорога піднімається вище і вище. Рослинність майже зникає. Здалеку бачимо будинок, де взимку зупиняються лижники. Недалеко від нього — гори. На одній видно діючий вулкан: гази і пара виходять із нього. Дорога стає дуже покручена і вузька. Ми спускаємося вниз, щоб знову дертися нагору. Де-не-де бачимо хатини. На схилах крутих гір пасуться корови. Чути їхні дзвіночки. Доріжки, протоптані худобою, здалека роблять гори наче мережами. Ось піднімаємося знову і їдемо хребтами гір. Скрізь, скільки сягне око, верхи гір. Якою комашкою почувається в такі хвилини людина! Внизу річка стрічкою в'ється між камінням. Помалу вона ширшає і вже зовсім розлогу входить у Вангануї і пливе через усе місто. Але міста нас не цікавлять. Ми спішими покинути їх. Швидко купуємо їжу. Все тут дорожче ніж у Австралії, крім хліба, молока і морозива. Вибір всього малий, так як це було двадцять років тому у нас. Але яке смачне морозиво! З'їдаємо його цілі гори: на сніданок, обід і вечерю, і... не хворіємо.

Поспішаємо до Веллінгтону, щоб встигнути на пароплав. Нарешті доїжджаємо до нього. Перед містом дорога над морем. Раптом великі гори, а між ними прорізаний в'їзд. Дорога спускається круті вниз. Їдемо смужкою рівнини. З одного боку йде залізниця, а за нею поруч море, з другого — круті гори, на яких почіпляються хатки. Під'їжджаємо до пристані. Чекаємо черги, щоб погрузитися. Пором-пароплав стоїть і помалу ковтає авто. Синє небо. Море спокійне. А навколо півколом гори і на них осяні сонцем кольорові хатки, мов квіти. Здалеку бачимо, як люди спу-

скаються на свою вулицю своєрідними ліфтами, що виглядає, як крісло на вірьовках.

Пароплав рушає. Пливемо повз зелені береги, порізані фйордами. Все, немов казці.

До побачення. Північна Зеландіє! Яка школа, що ми були лише десять днів. Багато чого не побачили. Ми не бачили групи островів на півночі, які чають усіх своєю красою. Не бачили вапняних печер Вайтомо, де їдуть мовчки човном у темряві, то раптом стіни печер світяться тисячами світлячків лічинок. Також не відвідали заповідників, де ростуть дерева велетні: каурі і тата. Та љ чи можна все перечислити, що ми пропустили? Приїдемо знову. Неодмінно приїдемо знову, даемо обіцянку собі.

Південний Острів

Південний Острів удвоє більший від Північного, а населення удвоє менше. Тутешні мешканці нас інформують, що в Новій Зеландії немає змій і отруйних павуків. Пароплав помалу пристає до містечка Піктон. Отримуємо авто і їдемо дорогою, що веде у гори. Немає слів, щоб описати красу Південного острова. Враження таке, наче Бог створив цю частину землі, щоб показати свою могутність та любов до природи. Навколо казкові гори. Часто вони зелені. Розливність на них сплелася. Багато дерев, папороті і гірських квітів. А скільки озер! І кожне іншого відтінку синього кольору. І скільки річок, що в'ються між скелями, скільки мостів! Іх безліч по всьому острові. Їдемо мальовничою дорогою Булер Горж. Падає дощ. Гори стрімкі, зелені, а між ними прірва. Там тече річка. На дорозі обвалилося каміння. Їхати небезпечно, коли великий дощ — дорогу закривають.

Ось дорога повертає до моря. Це Тасманське. В одному місці бачимо горить земля: це поклади вугілля. Недалеко від берега — дивні гори. Море прямило між ними коридори і вони стоять мов копички млинців. Вони так і називаються гори млинці. Вода з силою б'є угору.

В містечку Гокітіні є майстерня, де роблять прикраси із цінного зеленого каменю, а також ювелірні речі з кольорової черепашки поу.

Та описуючи Південний острів, не можна оминути клятих піщаних мушок. Вони є скрізь. Залазять під одежду і немилосердно кусають тіло.

Помалу наближаємося до району льодовиків. Час-від-часу бачимо гори, вкриті снігом. Спиняємося біля озера. Наймаємо човен і їдемо ловити рибу. Нам пощастило. Син зловив велику рибину. Тягнемо її мало не перекидаємо човна. Син просто сяє! Це напевне одна з найщасливіших хвилин у його житті. І це була єдина рибина, що ми зловили в Новій Зеландії. А скільки, за п'ять тижнів, погубили гачків і лъоски, скільки разів мусили, роздягнувшись, лізти в холодну воду і рятувати рибальські снасті.

Чим далі ми ввесь час бачимо гори покриті снігом. З кожним днем вони стають виразніші. Спиняємося обідати і не віриться, що це все наяву: синє озеро, кругом буйна рослинність і... ці гори. Біля нас спиняється місцевий хлопчик, років десяти. Вертається з гостини від дядька. "Хо-

чеш, підвеземо?" — пропонуємо. "Ні, дякую. Мені недалеко", відповідає і їде далі ровером. Проїжджаємо багато гір і долин. Ніде ні хатини. Нарешті спиняємося у містечку. За кілька годин проїжджає хлопчина з ровером. "Я вже дома", чути його радісний оклик.

"Ну, а ти б пустила свого сина отак десь поїхати", питаеться — бурчить чоловік. Я бачу: він захоплений хлопчиною.

І ось ми в'їжджаємо до містечка Франца Йосифа. Так само називається й льодовик. Він тепер центр уваги всіх туристів. І, бувши у містечку, ви мусите зупинитися і полюбуватися його красою.

Вранці їдемо до льодовика. Дорога не широка. Навколо гори, покриті буйними лісами. На гілках дерев звисає мох. Скрізь стікають струмочки, все вогке. В підніжжі гори починається річка. Вода крейдяного кольору, це від розтертого каміння.

Льодовик утворюється із снігу. Із сусідніх верхів сніг розтає і помалу суне нижче. Лізemo по горах каміння. Порівняно це недалеко. Ось ми вже біля льодовика. Дійсно те, що виглядало здалеку снігом, справді суцільний лід. Він застиг на горі. Мов хвиля вдарила і замерзла. Лід увеє час розтає. Видно великі тріщини. Чути стогін. Щось десь обламується і летить всередину у безодню. Звідти чути постійний скрегіт, шум струмків. А зверху все, мов завмерло. Хоч страшно, але лізу на льодовик, бо ж це для фотографії. Тепло. Групи людей ідуть гусаком за провідником. Дехто в самих блузках. Всі мають спеціальні палиці і черевики.

На другий день руємо на другий льодовик, що називається Фокс. Раптом спускаємося вниз наче в каменолому. Навколо стрімкі стіни з каменю. Він тріскається на стінах і спадає додолу. Скрізь купи уламків скелі. Ця руїна справляє пригнічуєче враження. Навколо лише сіре каміння.

До льодовика їхати небезпечно. Без провідника йти до нього не можна. Ми дивимося на нього з віддалі. Він наче притрушений брудом. Це каміння із сусідніх гір попадало на нього. Мені здається — це не льодовик, а величезна потвора, що помалу лізе униз. Вертаємося назад.

Тепер — де ми не їдемо — гори покриті снігом, а внизу все зелене, багато озер. По дорозі до Гаст Пас широкі русла річок, заповнені камінням. Часом тече посередині невеличкий потічок. Мости через ці русла досягають майже мілі. Каміння нанесли колишні льодовики.

В горах дороги робити тяжко, тому їх небагато. Людей, з якими зустрічаємося подорожі, пізніше бачимо знову на наступній зупинці. Над дорогою, на столиках, продається городина. Написано ціну. Все на совість.

Біля Квінствену — озеро Вакатіна. Вода в ньому піднімається і опускається на три інчі, що п'ять хвилин. Білі люди не знають, чому так стається, а маорійська легенда каже, що на дні озера лежить велетень і дихає. А тому вода піднімається і опускається.

Саме містечко розташоване на горах. Його можна гарно оглянути, сідаючи у гондолу, і по

кабелі підніматися на височезну гору. Мені так страшно пускати дітей. Вони їдуть і захоплено махають із гондоли. Зздіти чудовий вид на місто. Але чого так довго їх немає? Я неспокійна. Погане передчуття. Та воно, мабуть, завжди таке, коли турбуєшся і ждеш. Чоловік турбується теж, але не показує виду. Нарешті діти вернулися. З мене сміються. От мама переживає. Таж тут ще ніколи не було нещасливого випадку.

На другий день наша подорож продовжується. Купуємо газету. На першій сторінці: ОДНА З ГОНДОЛЬ ОБІРВАЛАСЬ. Загинуло дві американські туристки. Дослідження показало, що одна із гондол була погано зачеплена вже декілька днів.

На Південний острів Зеляндії із Европи завезли оленів. Вони розплодилися як зайці у Австралії і турботи з ними мають не менше. Поляють на них з гелікоптерів.

Містечко Те Ану має найбільше озера на Південному острові. Звідси також треба їхати на Мільфорд Савнд. Всі реклами про Нову Зеляндію згадують і показують цю місцевість. Подорож розлогі річки. На берегах багато кольорових квітів люпін. Ось велика гора. Її не об'їдеш. Тому в ній зробили тунель, що тягнеться одну милю; понад 1000 футів. Всередині темно, чути стікає вода. Авта їдуть по черзі в кожен бік, що півгодини.

Виїжджаємо з тунелю і зразу їдемо круто вниз. Спад три тисячі футів.

Перед нами затока. Це і є Мільфорд Савнд. Сідаємо на пароплавчик і пливемо. Все мальовниче. Стрімкі скелі прикрашені рослинністю. З них падають водоспади. Вітер на нас несе бризки. На березі бачимо родину моржів, далі пінгвіни. Збоку стоїть велична гора Митра. Ця назва у неї тому, що верх гори наче має митру.

З жалем кидаемо країну льодовиків і вертаємося на північ, лише другим боком. Рослинність помалу зникає. Далі навколо наче пустеля. І серед неї — робітниче селище Твайзель. Тут бу-

НОВА КНИЖКА ДМИТРА ЧУБА

У в-ві "Ластівка" в Австралії вийшла з друку
нова книжка Дмитра Чуба

"З НОВОГВІНЕЙСЬКИХ ВРАЖЕНЬ"

(На слідах Міклухи-Маклая)

128 сторінок, на крейдяному папері з 45 світлинами, трикольоровою обкладинкою П. Вакулленка. Друк виконала Українська видавнича спілка в Лондоні.

Ціна книжки в Америці й Канаді \$3.50

Гуртовим замовцям відповідна знижка.

Замовляти у в-ві "Нові дні", в адміністратора п. Г. Мороза та в українських книгарнях.

Льодовик Франца Йосифа, Південний Острів

дують канали. Хочут з'єднати озера Текапо, Пукакі і ще одне. Тут буде електростанція. Цілу ніч чути гуркіт машин.

Недалеко звідси гора Кук. Вона найвища на Південному острові. Коли під'їжджаємо до неї в долині море квітів люпін. Просто не віриться, що може бути стільки квітів разом і що вони мають стільки кольорів і відтінків.

Малі літаки літають над горами. Так найкраще побачити красу гір.

Наша подорож доходить до кінця. Треба поспішати до Крайчорч, де нас чекатиме літак. По дорозі спершу пустеля і гори покриті пучечками трави гірчичного кольору, а потім перевал і знову все зелене. Перед самим містом рівнина. Не віриться, що це теж Нова Зеландія. Все виглядає дуже звичайне.

У Крайчорч спершу йдемо в чудовий ботанічний сад з величезними липами, потім до музею. Це наче подорож у минуле. Відтворено вулички з минулого століття, транспорт, крамниці з усіма речами і приладдями, що їх колись уживали. окремі кімнати із їхнім устаткованням. Подивився і здається, що ступив у минуле. Яке дивне почуття.

**

Як гарно пройшла наша подорож. Скільки вражень. Не раз, їduчи по цій країні і зустрічаючись із іншими туристами, вкрадалася думка: може уявити, що я, так як вони, виїхала із своєї країни і подорожую. Може забути за той вічний біль у серці за рідним краєм, забути, що ми на еміграції. І уявити, що наше життя в чужих країнах це подорож, чудова і гарна подорож.

Звичайно, це лише хвилева думка, бо я знаю, що нічого не можна і не треба забувати.

Аеродром. Востаннє іду в сувенірну крамницю. Кожен має свою слабкість. Чоловік купує листівки з краєвидами, ну а я — сувеніри. Оглядаю бога щастя Тікі. Звичайно, в мене вже цей

бог є й дерев'яний на мотузочку, є виточений з черепашки пау, є й різబлений із зеленого каменю. Але мені здається, що коли куплю ще цього і повішу у кімнаті на стіні, щастя ніколи не кине нашої хати, що ми будемо завжди щасливі як зараз. Купую!

Ми вже й дома. Я розпакую всі сувеніри. Маорійські боги з висолопленими язиками стоять на полицях і явно глузують із моєї наївності: "Хочеш щастя? Його купити не можна".

А в кутку Божа Мати, сумно й поблажливо всміхається до мене.

ЧОРНИЙ УКРАЇНЕЦЬ

Ще за царського часу, матроси Чорноморської флоти плавали десь біля берегів Африки і знайшли, а чи просто вкрали трьохлітнього хлопчика та подарували його відому тоді банківському діячеві Охріменкові.

Подружжя Охріменків своїх дітей не мало, то ж усиновило "знайду", охрестило його, назаввши "Андрієм" і виховало в українському дусі.

Чорний Андрій брав участь у визвольних змаганнях, а після прогри, мавши 19 літ, опинився разом з іншими вояками в Істамбулі (Туреччина), з відділом отамана Хмари. І ось, одного дня, я й два мої побратими йдемо по пристані "Сиркеджі", де була її залізнична станція, балакаємо між собою по-своєму, і раптом з товарного вагону вискочив чорний, як ніч, хлопець і кинувся до нас зі словами:

— Здорові були, земляки!

Ми оставили. Що за чудасія? Мурин говорить чистою українською мовою, без будь-якого чужинного акценту.

— А хто ж ти будеш, хлопче? — спитали ми.

— Я одесит, а ви звідки?

Отож, ми розбалакались і взнали, як Андрій став українцем...

Десь за три дні пішли ми всі разом до російського ресторану, сіли за столик і ймо. А навпроти нас примостилися вісім російських старшин із царськими погонами. Почули вони нашу мову й давай сміялись: "Хахли!" "Мазници!"

Не встигли ми опам'ятатись і щось відповісти, як чорний Андрій схопився з місця й почав читати "молитву" росіянам:

— Ви й тут хочете над нами панувати? Ми ніколи не забудемо, як ви за царя Петра топили наших жінок і дітей у Дніпрі. А що ви робили, як мстилися після прогри Мазепи? Мовчали б краще, а не патякали!

Росіяни замовкли. Такого чуда, чорного українця, вони ще не бачили.

За деякий час ми розпрощалися з Андрієм, поїхали до Чехії, а він залишився в Туреччині, ще й заспівав нам на прощання:

— Тепер я турок, не козак...

3. БЕЗУГЛИЙ

УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ

I. Русизми в мові американських українців

(Стаття восьма)

У реченні, що кінчачеться такими словами: "... із відповідним *введенням* заступника Пенклюбу", слово "введенням" — явний русизм (від рос. "введенiem"). По-українському треба казати: "із *вступом*". Слово "вступ" означає початкову частину книжки, статті, а також музичного твору. Часто початкова частина книжки має назви: "передмова", "передне слово", "вступне слово". Приклади: "Історія української літератури" Д. Чижевського (Нью-Йорк, 1956) починається "вступом", "Історія українського письменства" С. Єфремова (1924) починається *передмовою*, "Од автора"; "Історія української літератури" М. Грушевського (Нью-Йорк, 1959) починається "переднім словом"; "Нарис сучасної української літературної мови" Юрія Шереха (Мюнхен, 1951) починається "передмовою"; кн. П. Филиповича "Література" (1971) починається "вступним словом".

Українське слово "введення" має цілком інші значення: 1. дія за значенням "вводити": "введення молодої в дім"; "опір *введення* крові". 2. Християнське свято "Введення Пресвятої Богородиці".

Читаємо в одній статті: "...яка *всеціло* полонила слухачів". Русизм "всеціло" (від рос. "всеце́ло") треба замінити українським словом "цілком" або "цілковито". Приклад: "Мені дивно, що я все помічаю, хоч горе забрало мене цілком, полонило" (М. Коц).

"Не має достаточних підстав" — від рос. "достаточных". Український відповідник: "достатній": "Прокурор лагодився на довгу промову, але він не мав достатнього матеріялу" (І. Ле.). Р.-У. сл., т. I, 1924, стор. 243).

"Б. жалувався, що Захід..." Тут слово "жалувався" — русизм (від рос. "жаловался"). Українські відповідники: "скаржитися", "нарікати", "бідкатитися", "жалітися".

"Заключив з фірмою контракт" — Тут замість "заключив" (від рос. "заключил") треба казати: "уклав". Укладати угоду. Укладати договір, контракт і т. д.

Один автор пише: "Мехіканський залив". Слово "залив" — це непотрібний русизм (від рос. "залив"). Ми маємо своє слово: "затока". Мексиканська затока, Перська затока, Фінська затока.

"... Йому вибивають *мінuty*" (рос. "минуты"). Українською мовою треба казати: "хвилини". У сучасній українській літературній мові є й слово "мінuta", але воно означає спеціальний термін: одиниця вимірювання плоских кутів, яка дорівнює 1/60 градуса.

Зовсім недавно читаємо в одній газеті: "много згинуло героїв". Тут цілком непотрібний русизм "много" (від рос. "много"). Український відповідник: БАГАТО! "Поїдеш далеко. Побачиш бага-

то" (Т. Шевченко). "Рідні пісні навіювали на нього багато споминів" (Гончар). В українській мові широко вживаються такі слова: багатоактний, багатобарвний, багатоводний, багатоголосий, багатогранний, багатодітний, багатозначний, багатолюдний, багатоповерховий, багаторазовий, багатотиражний і т. д.

Або ось таке речення: "танцюють фактично нагі". Замість русизму "нагі" (від рос. "нагие") треба казати: "голі". "Лазять діти у запічку, голодні і голі" (Т. Шевченко).

"А вже обидою всіх українців є факт..." Замість застарілого слова-русизму "обидою" (від рос. "обидой") треба казати "образою". І наша образа по світу громіла, як гуркіт далеких громів" (О. Олесь).

У статті однієї української письменниці читаємо таке слово-сполучення: "жінка, обильних кшталтів" (?). В іншій статті іншого автора читаємо: "обильність поетичних образів". Обидва слова ("обильних", "обильність") — непотрібні русизми, які засмічують українську мову. Вони живцем узяті з російської мови (рос. "обильных", "обильність"). Українські відповідники цих російських слів такі: "рясний", "багатий", "пишний", "розкішний", "буйний", "густий", "великий", "щедрий", "рясність", "пишність", "розкішність", "щедрість", "багатство" і т. д. Отже можна сказати: "багатство поетичних образів".

Русизми часто трапляються в мові наших науковців. Ось кілька прикладів: "ограничитися до наукової діяльності", "з великими ограничениями", "права української мови *ограничувано*". Все це русизми від рос. слів: "ограничиться", "ограничення", "ограничено". Відповідно до норм української літературної мови треба казати: "обмежитися науковою діяльністю", "з великими обмеженнями", "...обмежувано (обмежено)". Приклади: "Марійка ніколи тепер не обмежувалася засвоєнням матеріялу за підручником" (Донч.).

У реченні: "відбулася *оживлена* дискусія", слово "оживлена" — явний русизм (від рос. "оживленная"). У цьому контексті українською мовою треба сказати: "живава дискусія". "Зав'язалася живава, цікава розмова" (Донч.). Так само незgrabний вислів із русизмом "оживлення" (рос. "оживание") — "праця одержала нове оживлення" треба замінити українським висловом: "праця пожвавилась".

Українські слова "оживлений", "оживлення" мають інше значення і вживаються в такому контексті: "Іди (зоре) веселити живучих і оживляти умерлих" (Леся Українка). "Виявлений у кризи тритон був оживлений і проіснував 12 годин". "Молодий учений розповів про *оживлення* людей через 15-20 хвилин після клінічної смерті".

"...щоби їх опрокинути" — від рос. "опрокинуть". Замість цього непотрібного русизму треба казати: "щоб їх спростувати (відкинути)".

"Курс доляра по відношенню до марки" — цей фразеологічний русизм (від рос. "по отношению к марке").

нию...") треба замінити українським зворотом: "...у відношенні до марки".

У реченні "Підложеня бомба пошкодила друкарню" слово "підложеня" — русизм (бід рос. "подложенная"). Українською мовою треба казати: "підкладена бомба". "...А як міну підклади" (Тютюнник).

Найбільше плутанини маємо з уживанням слів "положення", "становище", "ставлення", "стан". Часто ми читаємо в газетах такі чужі українській мові звороти: "скрутне положення", "господарське положення", "положення в Україні", "фактичне положення в батьківщині". У цих висловах слово "положення" є русизм (від рос. "положение"). Цей русизм треба відкинути і замінити його українським словом "становище" ("скрутне становище", "економічне становище", "становище на Україні", "фактичне становище на Батьківщині"). Інші приклади: "безпорадне становище", "міжнародне становище", "скрутне становище". "Становище було принадле на погляд, тяжке й образливе по суті" (С. Єфремов). "Він упевнився, що оті його пляни — єдиний вихід із становище" (А. Головко).

Українські газети в Америці часто роблять помилки, надаючи слову "становище" не властивих українській мові значень. Напр.: "Міністр внутрішніх справ зрезигнував зі свого становища". Тут аж дві помилки: в українській мові немає слова "зрезигнував", а слово "становище" вжито не в тому значенні, в якому воно вживається в українській мові. По-українському треба казати: "Міністр внутрішніх справ подав у відставку" (або "пішов у відставку", "вийшов на відставку", "подався на димісію"). Академічний словник, том 3, за редакцією В. Ганцова, Г. Голоскевича, М. Грінченкової, А. Ніковського, головний редактор акад. С. Єфремов (Київ, 1927 року, стор. 135) подає такі українські відповідники до поняття, яке українські газети в Америці називають словом чужим українській мові "репозиція": "Відставка, димісія". Далі цей словник подає такі приклади: "Від Цезаря прийшла тобі одставка (Куліш)". "Виходити на відставку; виходити на спокій, подаватися на димісію". Крім того, є ще такі приклади: "Під Очаков погнали й Максима. Там-то його й скалічено, та й на Україну повернено з одставкою" (Т. Шевченко. "Москалеві криниці"). "Через рік сказано Іванові Петровичу подати в одставку" (Панас Мирний). "...Довелось йти у відставку за станом здоров'я" (Гончар).

Існує "пост" міністра внутрішніх справ, а не "становище"! У словнику за редакцією акад. С. Єфремова (т. 3, вип. 2, Київ, 1928, стор. 400) читаємо таке пояснення: "пост, посада, бути на посту, на посаді. Він має високий пост (посаду), урядові особи всі були на своїх постах". Отже існують слова "посада" і "пост" (у значенні відповідальна посада). Так само не відповідає законам і нормам української мови таке речення: "На цьому становищі він працював до 1944 року". Українською мовою треба казати: "на цьому посту" (коли мова йде про відповідальну посаду) або "на цій посаді". Посада вчителя, бібліотекаря, лікаря і т. д. Пост міністра, державного

секретаря, президента і т. д. Але ні в якім разі не "становище"!!

Чуже українській мові й таке речення: "Генерал Григоренко вияснює своє становище до правозахисного руху". Треба казати: "...своє ставлення". Приклади: "співчутливе ставлення", "доброродичне ставлення", "...мати ж його ласкава і привітно до всіх ставилася" (Марко Вовчок), "скептичне ставлення", "прихильне ставлення", "до мене ставляться, як до рідного".

Чуже українській мові й таке незграбне речення: "прем'єри урядів зайняли (?) до цього злочину терористів своє становище". Українською мовою цю думку треба висловити таким реченням: "Прем'єр-міністри окремих держав висловили своє негативне ставлення до злочину терористів". А ще краще сказати: "...своє обурення або "рішуче засудили".

Треба також відрізняти слово "становище" від слова "стан". Приклади: "стан здоров'я", "фізичний стан тканин", "психічний стан" ("Чи відомий вам такий психічний стан, коли за один рідний звук, один образ рідний ладен буває заплатити роками життя?" М. Коцюбинський). Стан невагомости", "моральний стан", "стан облоги", "воєнний стан", "родинний стан", "духовний стан". Кількість членів Спілки письменників за станом на 1 січня".

Слово "положення" в українській мові має дуже обмежене значення і вживається в такому контексті: "...вісь обертання Землі не зберігає незмінно свого положення в просторі". "Безпечне географічне положення" (А. Ніковський. Словник укр.-рос. 1927, стор. 591).

Таким чином рос. слово "положення" має багато різних українських відповідників — в залежності від значення слова в певному контексті.

Деякі автори статей без усякої підстави вживають таких висловів: "подрібний опис", "отримали таблицю з подрібними даними про розви-

Купіть собі цікаву книгу

публіцистичної і літературної
творчості

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОГОВОРIMO ВІДВЕРТО

Книга має 680 сторінок,
на добром папері, 25 фот,
у твердій оправі.

Ціна книги 12.75 дол., включно
з пересилкою.

Поштові перекази або чеки
виписувати на "НОВІ ДНІ".

(Адреса на 2-ій ст. обкладинки)

Вступ

Іміграція завжди була одним з найбільш впливових чинників у житті Канади.

Іміграція впливає на нас з культурного, суспільного та економічного боку, на внутрішній і на міжнародний арені.

Для того, щоб запевнити, що іміграція й надалі буде на користь Канади, у нашому іміграційному законі запроваджено значні зміни. І незалежно від того, чи Ви громадяни п'ятого покоління чи просто відвідувач, Ви повинні знати, що в цьому законі нового.

Зміни

На протязі останніх чотирьох років окремі особи й організації вносили пропозиції змін до канадського іміграційного закону й іміграційної політики.

Значна кількість цих пропозицій стала частиною нового іміграційного закону, розрахованого на те, щоб максимально задовольнити інтереси всіх сторін на багато років.

Підставова мета і засади іміграційного закону вперше ясно визначені у самому законі. Всі інші положення закону і спосіб впровадження їх у життя іміграційними урядовцями випливають тепер з цих цілей і зasad:

Відстульність дискримінації. З'єднання родин. Гуманна турбота про втікачів. І просування економічних, суспільних та культурних інтересів Канади.

Скажете, що це тільки слова? Читайте далі, бо решта закону дбайливо укладена таким чином, щоб Канада могла дотримати свого слова.

Як це стосується імігрантів і відвідувачів?

Імігранти і відвідувачі, які приїжджають до Канади на працю чи на студії, повинні будуть тепер добити всі заходи про іміграцію до прибуття до Канади. Ні кому не дозволено міняти офіційне становище у відношенні до іміграції під час перебування в Канаді.

Канада завжди дозволяла у широких межах спровадження близько споріднених осіб. Згідно з новою родинною категорією, канадські громадяни мають тепер право виписувати батьків незалежно від їх віку.

Канада завжди давала притулок втікачам у межах своїх кордонів згідно з Конвенцією Об'єднаних Націй. Цей захист втікачів набуває тепер сили канадського закону. До того ж новостворена категорія втікачів окреслює тепер, кого, коли і як прийматимуть до Канади на поселення.

Новий закон краще захищає громадські права осіб, які роблять заходи про іміграцію до Канади. І депортация не буде більше єдиною можливою карою. Тепер впроваджено менш гострі альтернативні міри покарання за невеликі провини супроти іміграційного закону. Процес іміграції не стане легшим, але в ньому буде більше ясності і певності.

Імігранти і відвідувачі повинні обов'язково звертатися до канадських урядових бюр віз до від'їзду зі своєї країни. Тоді вони точно знатимуть свої права й обов'язки, виходячи з літака.

Як це стосується канадців?

Новий іміграційний закон — це проект нашого майбутнього. Це гнучкий проект, який, передбачає можливості несподіваних змін. Він матиме витончений і довготривалий вплив на матрицю канадського суспільства. За новим законом федеральний і провінційні уряди спільно несуть відповідальність за низку ділянок. Длясяння цієї мети будуть укладені офіційні угоди з провінціями про плянування і ведення іміграційних справ.

Кожного року, по федерально-провінційних переговорах, оголошуватимуть числа бажаного обсягу іміграції. Ці числа будуть зумовлені все-канадськими, місцевими, економічними і суспільними міркуваннями. Імігрантів заохочуватимуть селитися у місцевостях, де справді існує попит на їх індивідуальні уміння і кваліфікації. І будуть намагатися відряджувати їх від поселення у місцях, де існує безробіття.

Нелегальні імігранти й особи, які використовують нелегальних імігрантів, побачать, що новий закон суворіший піж будьколи передтим.

Само собою зрозуміло, що новий закон продовжуватиме нашу традицію міцного захисту від міжнародних злочинців і терористів.

Під цим, як і під іншими оглядами, новий іміграційний закон може тільки посилити Канаду і зробити її кращим місцем для життя.

Майбутнє іміграції до Канади не можна закупити у кайдани цупких правил. Новий канадський іміграційний закон втілює людяність, справедливість, зрозуміння міжнародної відповідальності і гнучкість, якими не може похвалитись іміграційний закон ні однієї іншої країни.

Ми горді цим законом і закликаємо Вас познайомитися з ним докладніше з літератури, яку Ви можете отримати у найближчому до Вас іміграційному центрі.

**Employment and
Immigration Canada**

Bud Cullen, Minister

**Emploi et
Immigration Canada**

Bud Cullen, Ministre

Канадський іміграційний закон змінився.

ток... навчання". Слова "подрібний", "подрібнинами" — русизм (від рос. слова "подробный"). Український відповідник: "докладний": "докладний опис", "докладність опису", "докладний звіт", "докладна біографія" (Л. Українка), "докладна промова" (Н.-Лев.), "Я мав докладну розмову" (Ле). Отже зам. русизму "подрібний" треба казати "докладний" в значенні "дуже повний, грунтовний, з усіма деталями; вичерпний".

В українській літературній мові є слово "подробиця". Воно означає: окремий факт; деталь якої-небудь справи, явища: "Забув я тобі описати деякі подробиці в нашій оселі" (М. Коц.). "Вона описувала всі подробиці..." (М. Коц.). "Згадала до найменших подробиць". "Поновив я у своїй пам'яті аж до найменших подробиць" (А. Крим.).

• (Далі буде)

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

Простимо виправити такі друкарські помилки в статтях Петра Одарченка п. н. "Українська мова в Америці".

Стр. Ряд.	Надруковано:	Треба:
"Нові дні", грудень 1977 р.		
19 8 зверху — "беспрерывный"	"беспрерывный"	
21 10 знизу "прикмети"	"приклади"	
"Нові дні", січень 1978		
21 24 знизу — "предприимчивий"	"предприимчивий"	
21 1 знизу — "большенство"	"большинство"	
21 23 знизу — після слова: "предложенный"		треба вставити такі слова: "тре- ба: "запропонований"
22 2 зверху — "прибивших"	"прибивших"	
"Нові дні", березень 1978		
21 20 зверху — "філософів"	"філологів"	
"Нові дні", травень 1978		
15 8 зверху — "недоступливість"		"непоступливість"
16 28 знизу — "чужим"	"чужий"	

Михайло ГАВА

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ НОВИНИ

Література

■ Недавно у Варшаві вийшла прекрасно оформленена "Антологія української поезії" в перекладі на польську мову. У підготовці антології та перекладах взяло участь багато людей: перекладено 68 авторів. Ця антологія — це для поляків і для українців у Польщі своєрідна хрестоматія українського поетичного слова, яка знайомить читача не лише з вибраними текстами, але також у вступному слові дає характеристику поетичного процесу української літератури.

"Антологія української поезії" польською мовою це подія епохального значення в польсько-українських взаємозв'язках нашої доби. Появу антології привітали з великим задоволенням і зацікавленням. Свідченням цього є той факт, що у книгарнях миттю зник з полицеь і вітрин перший тираж цієї книги. Я отримав дві книги. Книга вийшла за старанням широковідомих популяризаторів українського слова в Польщі — передчасно померлого Єжи Плесняровича і керівника катедри української мови та літератури у Варшавському університеті проф. Флоряна Неуважного.

■ Оригінальну, багату на мовний колорит літературну спадщину новатора в кіно О. Довженка перекладено також на польську мову. До книжки увійшли: "Зачарована Десна", "Земля", і низка інших літературних сценаріїв. Збірку підготовив і переклав відомий перекладач української прози Станіслав Бурій з передмовою д-ра Степана Козака. На високу оцінку заслуговує закрима переклад "Зачарована Десна". Цей сценарій належить до вершин творчості українського письменника.

■ Нещодавно у видавництві "Музична Україна" (Київ) вийшла друком перша частина двотомника "Соломія Крушельницька". До першої частини увійшли спогади рідних, друзів, сучасників та учнів славетної співчаки. Чимало цікавих, яскравих фактів містять спогади відомих діячів мистецтва й літератури — С. Людкевича, М. Колесси, Т. Франка, О. Лисенка, Р. Штравса та багатьох інших.

■ ЮНЕСКО в цьому році відмічає 200 років з дня народження класика української літератури Григорія Квітки-Основ'яненка. В Румунії у бухарестському видавництві "Критеріон" підготовлено до друку відому повість Квітки-Основ'яненка "Маруся". Крім цього, так звана "Мала бібліотека", що видається українською мовою, заплянувала на осінь цього року книги класиків української літератури: Івана Нечуя-Левицького — "Микола Джеря" та Степана Васильченка — "На калиновім мості".

Музика, театр, пісня

■ Між молодими випускниками, які закінчили в Києві музичну освіту, помітне прізвище Лесі Дичко — майстра композиторської справи. За час навчання Л. Дичко написала кілька творів. П'ять її фантазій для симфонічної оркестри були відзначені на всесоюзному огляді творчості молодих композиторів.

Після закінчення консерваторії Дичко продовжує навчання в театральному і художньому інститутах. Уранці над кантою "Чотири пори року" відтворила цікаві образи українського фольклору: веснянки, хороводи, щедрівки та обжинкові пісні.

Вона поставила собі завдання поєднати самобутність і неповторність народніх текстів із сучасними засобами музичного вираження на Україні.

■ У Київській державній філармонії працює професором піяніст Володимир Муравський, який отримав звання лавреата за найкращу інтерпре-

тацію творів Б. Сметани і право виступити з дзьома заключними концертами — сольовим і з симфонічною оркестрою. Це вперше приз було присуджено виконавцеві не з Чехос-Словаччини і приємно, що нагороду отримав піяніст з України.

■ У цьому році в особливому пошанівку постановки диригента Івана Юзюка у Львові — "Зачарований замок" С. Монюшка та "Дон Паскуале" Г. Доніцетті. Вихідець із городенської землі має у своєму репертуарі понад сорок опер і балетів. Серед них — "Кармен" Ж. Бізе, "Ріголетто" і "Ернані" Д. Верді та "Тоска" Д. Пуччині.

■ У минулому році закінчила в Київській консерваторії клясу бандури талановита українка з Польщі — Аня Хранюк. Часті виступи перед українцями та поляками в Польщі приносять їй славу і пошану за працю в ділянці української культури та музики. Бандуристка в своїх виступах показала, що на бандурі можна виконувати не лише народні пісні, а також твори світових класиків С. Баха, Д. Шостаковича, Г. Генделя та інших.

■ У Львові виступала Київська хорова капеля ім. Л. Ревуцького під керівництвом Семена Дорогого. Львів'яни з насолодою її слухали. За неповних десять років свого існування, в мистецькому доробку хору є вже понад 250 творів, від народньої пісні до розгорнутих великих форм — канат та ораторій.

■ На серпень ц.р. запланована поїздка львівського хору хлопчиків "Дударик" у Польщу. Виступатимуть у Варшаві, Познані та Гнезні. Хор славиться милозвучністю голосів і вмілою інтерпретацією пісень. Добре було б, щоб цей хор чи бандуристка Аня Хруняк завітали до українців Америки та Канади.

■ На VI Міжнародному конкурсі міжнародних молодих оперних співаків позаминулого року в Болгарії переможцем став син українського композитора Георгія Майбороди — Роман Майборода. Ще раніше Роман Майборода завоював звання лавреата всесоюзного конкурсу імені Глінки у Вильні, а також Міжнародного конкурсу в Тулузі — Франція.

■ З нагоди 100-річчя з дня народження корифея української сцени Івана Мар'яненка, ЮНЕСКО відзначило його в рубриці великих людей та історичних подій. Віримо, що ще в цьому році матимемо комплект записів, у яких буде відтворено непревершенні "курбасівські" "Гайдамаки", "Назар Стодоля", "Ярослав Мудрий" та художнє читання віршів у його виконанні.

■ "Хрест життя" — драма написана класиком української літератури Михайлом Старицьким — довго лишалася несправедливо забутою і до цього часу не була поставлена. І ось нарешті на сцені Кіровоградського музично-драматичного театру ім. Кропивницького ожили події з кінця минулого століття.

Драма відзначається рядом вдалих акторських робіт під постановкою головного режисера М. Гілярського, в яких домінують нові молоді сили Л. Косяченко, С. Мерцало, В. Дронова та Л. Марченко.

Маркус ван Стін

КАНАДСЬКИЙ МУЗЕЙ — ПРОВІДНИК АРХЕОЛОГІЇ

Багато канадців не знає, що Онтарійський королівський музей — це один з найважливіших центрів археології світу. Окрім розшуків у ділянці минулого канадських індіанів тепер спозорує розшук в Ірані і Центральній Америці. Але найцікавіший проект — це збирання інформацій про фараона Ахенатона, який правив у Єгипті від 1352 року перед Христом і про якого ми мало знаємо.

Розшуків вже тривають десять років і часами здавалося, що це справжня історія для дітективів. Причина цього така: під час панування Ахенатон з багатьма людьми посварився, які після його смерті знишили всі докази його існування. Всі храми й палати, які він побудував, збурено, його писання знищено, його статуї розбито, так що сьогодні ми навіть не знаємо, як його жінка, Нефертіті виглядала. Маленька гарна статуйка, яка, кажуть, зображує її, може насправді зображені когось іншого.

Причина ненависті проста. В часи, коли люди молилися до багатьох божків, Ахенатон проповідував релігію одного бога. Через це він не був популярний в священичих колах, які не мали з чого жити. Правдоподібно, були ще інші причини, чому єгиптяни не хотіли вдергати пам'яті Ахенатона, і про це власне хоче довідатися Онтарійський королівський музей.

Таємниця стала ще більше незрозумілою, коли гріб, який мав би належати Ахенатонові, виявився порожнім. Досьогодні не знайдено його мумії, і є твердження, що його забито. Канадські дослідники шукають за причиною бійства з-перед 3.300 років.

Дослідна група, яку очолює Дон Редфорд, член департаменту студій Близького Сходу при Торонтському університеті, вийшла недавно до Луксор в долині Ніла. В цьому місці два роки тому відкрито залишки великого храму, які — професор Редфорд вірить — були колись частиною храму Ахенатона. Минулого року знайдено залишки ще одноготудинку, які, може, походять з палацу Ахенатона.

Професор Редфорд каже, що найтрудніше дістати гроши на ці поїздки. Канадська рада багато помогла, але його журить брак зацікавлення між канадцями. Дотепер є двоє приватних жертвовавців — один англієць і один американець. Щоб зібрати гроши, Вікторія Коледж при Торонтському університеті започаткував Фонд Ахенатона. Пожертви на цей фонд можна відраховувати при податкових зізнаннях.

Професор Редфорд хотів би зібрати досить грошей, щоб збудувати науковий центр, де археологи могли б досліджувати те, що вони знайшли. Тому що стільки канадців провадять досліди, в Канаді потрібний центр, який був би подібний до кращих центрів у Великобританії чи США. Це безглуздя, каже професор Редфорд, що канадські археологи мусять іхати кудись, щоб проаналізувати свої знахідки

(Канадська сцена)

C. ВАСИЛІВЕЦЬ

Про право на відокремлення і про необхідність деяких розмежувань

День 7-го жовтня 1977 року став для громадян СРСР днем нової Конституції, яка є вдосконаленою версією старого сталінського Основного Закону. Затвердженю цього нового документу передувала бурхлива пропагандистська кампанія як на внутрішній, так і на міжнародній арені. Українська еміграція, здається, чекала на нову радянську Конституцію ще з більшим нетерпінням, ніж громадськість на Батьківщині, роблячи різні прогнози, зокрема чи залишиться в ній інтригуюча стаття про право республік на відокремлення від СРСР. Виявилося, що стаття залишилась, і еміграція полегшено зідхнула, хоч деято розчаровано розвів руками: пропав багатий матеріал для організації нового газетного обурення.

А тому що ця стаття Конституції не нова, бо була вона і в попередньому Основному Законі, то можна зробити певні підсумки, як її сприймає наша публіка і чого від неї чекає. Цілком ясно, що більшість політиків і пересічних громадян скильна сприймати цю філософську конституційну засаду за сигнал до негайних дій у напрямку відокремлення за всяку ціну і негайно, бажано ще при цьому поколінні.

Ті сполітизовані еміграційні кола, які віддають пріоритет форсованому сепаратизму, схильні вважати всі засоби добрими для досягнення цієї політичної мети, і всі міжнародні події оцінюють лише в такій площині. В залежності від дози націоналізму в кожному з українських середовищ на Заході, оцінки і критерії бувають різними. Для контрастності візьмемо найправіші кола і побачимо, що, на їхню думку, "працює" для справи відокремлення:

1. Всяке нове напруження на міжнародній арені сприймається, як нова можливість послабити Радянський Союз. Особливо зловтішно реагується на неприємності СРСР з Китаєм.

2. Внутрішні економічні невдачі СРСР вважаються радісними симптомами послаблення влади. Організація неефективної колгоспної системи вважається щасливою (для справи "розхитування") помилкою радянської влади (хоч від нерентабельності колгоспів терпить у першу чергу свій же народ), і таку ж втіху викликають постійні дефіцити промислових товарів, черги, квартирні проблеми і т. ін. Все це, на думку нетерплячих політиків-самостійників, "розхитує" СРСР і, значить, уможливлює його розподіл: чим гірше там, тим ближча мета усамостійнення. Ось так схематично можна накреслити плян думання українського "безкомпромісового" політика на Заході.

Варто проаналізувати, чому такий підхід не тільки неправильний, але й шкідливий.

Перш за все, шкідлива і неморальна сама етична засада побажання воєнних і економічних лихоліть рідному народові в ім'я майбутньої самостійності. І вкрай неправильна інтерпретація статті Конституції про право республік на відокремлення.

Не може бути сумніву в тому, що, коли б у новій Конституції було пропущено статтю про відокремлення, то політичного землетрусу не сталося б. Наступний трудозій день у СРСР прошов би так само сіро, як і попередні, а обурення еміграції дало б той самий результат, що й дотепер давало. В чому ж річ?

Для правильної роз'язки проблеми треба обґрутуватись на двох аксіомах: 1. Конституції створюються з прицілом на довгі десятиліття, а то й століття. 2. В історії світової дипломатії Москву відома безсумнівною стратегічною мудрістю.

Все це дає підстави до висновку, що, як один із варіантів майбутнього розвитку, творці Конституції дійсно допускають думку про відокремлення союзних республік. Як і всі фундаментальні зміни в російській політичній структурі, ця зміна могла б відбутися централізовано, тому її залишено канал, щоб процес пустити згори вниз, а не навпаки. Такий централізований процес забезпечив би утворення дружніх держав з традиційними економічними зв'язками, на зразок західноєвропейського Спільного Ринку, тільки з іще міцнішими вузлами.

Здаєчи собі справу, що я увійшов у сферу фантазування, застерігаю, однак, за собою право на це, бо у кожній фантазії, базованій на правильних засадах, є великий відсоток імовірності.

Важко точно передбачити конкретні умови, за яких усе це могло б статись. Відомо тільки, що вже тепер надмірна централізація, особливо в економічному плянуванні, дає відчутний негативний ефект та розпалює національні антагонізми. І дуже завбачливо було, з боку Кремля, застерегти за собою право на конституційну децентралізацію.

Однак легше уявити умови, за яких це в жодному випадку не станеться. До цих умов належить, перш за все, зовнішня політична нестабільність та існування прямої воєнної загрози (наприклад, з боку того ж Китаю). Чим реальнішою буде зовнішня загроза, тим монолітнішою залишатиметься внутрішня структура СРСР (навіть ціною матеріального добробуту і, практично, будь-якою ціною).

Другою умовою, яка унеможливлює розвиток СРСР у напрямку до натуральних змін конституційним шляхом, є пропаганда прискореного сепаратизму заради сепаратизму, що часто реалізується на базі націоналістичних егоїзмів і безумов-

ної ворожості до Росії і її народу. Не допустити до створення ворожих політичних формаций на своїх кордонах—такий нормальний інстинкт кожного народу світу. І Росія, безсумнівно, має величезний потенціал, щоб цього не допустити.

Можна, звичайно, намагатись обманути СРСР, політизуючи питання культури і просуваючи ідеї форсованої самостійності під прикриттям ідей боротьби за захист і збереження рідної культури. Тільки ж така політика вже дає зворотний ефект. Вона досягла того, що провокує органи влади на суворі відповідні заходи в тих випадках, коли за турботами про культуру вбачається троянський кінь націоналізму. Ми зробили, таким чином, злу прислугу рідній мові, намагаючись політизувати мовне питання, як і решту культурних питань.

Плекання української мови і культури при беззастережному дотримуванні норм радянської законності і правопорядку — ось позиція, на якій стоїть більшість української інтелігенції на Батьківщині. Цю позицію рекомендується зрозуміти і на еміграції. Бо неможливо вимагати прихильного ставлення від держави, ворогом якої ви себе називаєте, якщо ви включаєте питання культури в арсенал наступальної зброї з метою підважити устої тієї держави.

Прив'язування мовних і культурних питань до партійної колісниці еміграційної політики робить величезну (а, може, і непоправну) шкоду для самої ж еміграції: виникає штучний розрив між мовою еміграції й Батьківщиною, звужуються функціональні можливості мови, а така функціонально збіднена мова втрачає статус гідності серед молодого покоління. В той самий час музична культура еміграції утримується майже виключно на фольклорному рівні, а здобутки сучасної української симфонічної й камерної музики, опери та балету ігноруються з тих же політичних міркувань. Такого роду "боротьба за відокремлення" вже дала свої логічні результати: відокремлення еміграції від рідного народу.

Не слід, однак, наївно недобачати того факту, що скрізь на земній кулі, де зустрічаються дві або більше культур на політично єдиній території, вони вступають у процес змагання і конкуренції. Немає також сумніву, що шовіністично орієнтовані російські громадські діячі і там, і тут, а також вульгарні обивательські маси, бажали б штучно (простіше кажучи — незаконним способом) допомогти своїй мові й культурі здобути перевагу. В цьому випадку не варто довго гадати, по який ми бік: ми завжди зі своїм народом і з його природними і спадковими цінностями, а тенденції посиленої транскультурзації вважаємо незаконними і, отже, антирадянськими.

Якнайшвидша деполітизація питань української мови й культури на Заході сприятиме такій же деполітизації цих питань в УРСР. Це стало б першим із чинників, які прояснили б атмосферу взаємовідносин між діаспорою і Батьківщиною і сприяли б реальним здобуткам української справи в історичній перспективі.

З ДУМОК НАЙБІЛЬШОГО СУЧASNOGO ФІЛОСОФА

Відповідаючи недавно на привіти, які він отримав з цілого світу з нагоди свого 92-річчя, видатний американський філософ і автор багатьох книг, Вільям Дюрант, висловив такі думки:

Я досі вірю, що в світі є стільки ж любові як і ненависті... Читання Дарвіна на вісімнадцятому році моєго життя, опісля читання Шопенгауера і Герберта Спенсера, захитало мій оптимізм, мою релігійну віру й залишило мене боротись з детермінізмом, де все видавалось непевне крім болю і смерті. На деякий час відважні книжки Петра Кропоткіна дали мені надію, що людина вже навчилась рівноважити компетицію кооперацією — в родині, в селі, на зборах, у законодавстві й поліції, в державах і міждержавних союзах. Але вкоротці я зрозумів, що всі ці форми взаємодопомоги були розраховані тільки на подолання конкурентійних груп: боротьба за існування охоплювала більші групи, але конкурентія залишалась остаточною реальністю, в якій війна була кінцевим суддею, а Дарвін видававсь переможцем над Христом.

Я не мушу вказувати на те, що занепад релігійної віри серйозно підірвав суспільні порядки. Були до цього, звичайно, і інші причини: переход від аграрної культури до індустрії, від суворого надзору сільських сусідів до безпечної анонімності в міській товпі, від природної дисципліни родинної фарми до послабленого батьківського авторитету в міському апартаменті, вигнання релігії із шкіл, послаблення публічної опінії, яка більше не знає в що вірити, а що поборювати... Звільнена від моральних обмежень, популярна література стала школою скандалів, сексуальної анатомії і вправ. "Визволені" мистці відмовились показувати в своїх творах красу й значення, відкинули дисципліноване мистецтво з його тривалими формами. Сморід не тільки фізичного розкладу наповнив вулиці наших міст.

У 1963 р. я став сердитим Амосом чи Еремією й писав, та й тепер повторюю:

"Задовго ми мовчали... Скажім усі скромно, але прилюдно, що ненавидимо корупції в політиці, нечесність в торгівлі, невірність в подружжі, порнографію в літературі й театрі, лайливість в мові, хаос в музиці, безпредметність в мистецтві. Найвища пора, щоб усі добре люди стали на допомогу своїй партії, назва якої — цивілізація".

Але я не кінчатиму цію наріканальною нотою. Я все ще вірю в Вас, і в Америку, і в Європу, яким я стільки винен. Я солідаризуюсь з тими американцями, які бажають погодити свободу з порядком, і з тими росіянами, які бажають погодити порядок із свободою... Я вірю, що наш нинішній Конгрес не менш освічений, інтелігентний і чесний, як будь-котрий Конгрес у нашій історії. Я вірю, що в нинішньому столітті Америка зробила більший поступ — за виїмкою моралі й поведінки — ніж будь-хто з нас про це мріяв у своїй молодості, і що вона продовжуватиме відважно перемагати кризи, жити та рости. Я вірю, що є

БЕЗ ХЛІБА

Проблеми голоду в українському письменстві

(Продовження з попереднього числа)

III

За рік перед тим, як, конаючи на засланні, писав Шевченко жахливі картини голоду на Україні — далекий західній куток нашої землі та сусідня Мазурщина переживали справжні муки реального голоду. 1846-ий рік для Галичини був страшним роком, а надто для західної її, мазурської, половини. Народній бунт вихопився був кривавим вихрем з-під селянської стріхи й змів огнею мітлю враз панські оселі. Потому прийшов голод. Тодішнє наше письменство не озвалося зовсім на це лихо, закатоване однаково і рукою Меттерніха в Австрії і Бенкендорфа в Росії, але маємо пізніші відгуки. "По різанині 1846-го року", — пише Франко в оповіданні "Місія", — настав страшений голод. Літом не зародило, так що вже з початком зими більша часть селян не мала що їсти. Страшно далася в тямку Шимкові (герой оповідання, патер С. Є.) та зима; досі ще гудуть йому в ухах крики і стогнання його братчиків, що просили у родичів хліба, прокляття і слізози матері, ввижається понуре, чорне мов земля лиць батька. Потисли морози, брати його почали пухнути з голоду, тіло їх зробилось синє. Батько бігав десь кудись, рідко коли заходив до нещасної хати і час від часу приносив то кусник хліба змішаного на половину з м'якиною, котрим усі ділилися мов манною; то кілька пригорщів зерна, котре то в ступі товкли, то на жорнах на двоє, на троє роздирали і запарене окropом їли. Тямить патер, як раз батько його приніс відкіс повну пазуху сирої кукуру-

творчий дух у світі — в кожному атомі, в кожній рослині й тварині, в кожному мужчині й жінці, — що дух цей помітний в історії, незважаючи на всі поразки й катастрофи. Я вірю, що людська спадщина в технології, в адміністрації, в освіті, літературі, науці й мистецтві є більша ніж будь-коли раніш і що вона краще забезпечена та ширше розповсюджена, ніж раніш.

...Погодімось, що в кожній генерації, в кожній добі й майже всюди знаходимо забобонність, дволічність, корупцію, жорстокість, злочини і війни. Для рівноваги проти них ставимо довгий ряд поетів, композиторів, мистців, науковців, філософів і святих... Людина, яку так чорно змалював бідний Сфіфт, написала п'єси Шекспіра, музику Баха і Менделя, оди Кітса, "Республіку" Платона, "Принципії" Ньютона і "Етику" Спінози; вона збудувала Партенон і розмалювала стелю Сестинської каплиці. Вона зачала й величала Христа, хоч і роз'яла його. Людина зробила це все, тому хай не попадає в розпуку.

зи і припадково якось розсипав її по землі: і жінка й діти кинулись збирати з землі круглі, золотисті зернятка, але притиснені голодом не могли дожидатись, поки ступа розтовче, а окріп розпарить їх, і збираючи зернятка, поквапно, мов злодії, одно перед одним пхали їх у роти і хрупали, мов не знати який присmak, поки батько, побачивши це, з лютості не почастував їх ременем".

Та це був тільки початок голодної муки. Голод заспокоїти було нічим, навіть перегнилої квасолі чи картоплі не щодня можна було вижебрати у таких само голодних жебраків навколо. І стала невимовно жахлива подія: батько зарізав старшенького хлопця, що саме на той час занедужав, і його тілом опровадила родина різдвяні свята... "Огідна страва відразу немов затроїла останки всякою спокою, всякої надії в серцях батька і матері. Діти пажерливо обглюдували кісточки свого нещасного брата, не знаючи, що може за кілька день і на них прийде черга. І справді черга прийшла, м'ясо минулося, і по довгій сперечці та плачах матері батько зарізав другого синка, зовсім ще здорового. По тім страшнім учинку він знов сидів на лаві під вікном, темний мов ніч, а мати поралась коло печі, варячи в горшку м'ясо і голосячи над ним, як над покійником".

Нема що до цього додавати... Скажу хіба, що ця сцена з "Місії" стягнула була свого часу на автора дуже гострі закиди та нарікання, так що Франко мусів був аж витяти з сучасних документів подавати на доказ, що XIX-го століття в самій середині Європи "пойдання людей, а надто дітей було тоді звичайною річчю"¹⁾). По страшних подіях 1921 р. нас цим не здивуєш...²⁾). Та все ж чимсь безмежно страхітним віє од цього спокійного оповідання про тогочасне канібалізм в самому осередку людської цивілізації. Таку

¹⁾ Франко Ів. — Письмо до редакції "Зоря", 1887 року, стор. 271.

²⁾ "Все факты каннибальства, — писали дослідники слідом за подіями, — подтверждены актами врачей или лиц медицинского персонала и не подлежат никакому сомнению"... Далі спеціально одзначено "то спокойствие, с каким группы крестьян отвечают, что, если помочь не придет, они будут есть своих детей; таке спокойно разделявали они, как тушу животного, и готовили из одной части убитых детей холодец, из другой жареное мясо..., и ели без всяких сожалений, как первобытные дики, опасаясь только наказания" (див. найжахливішу, яку тільки я знаю, книгу — "О голоде. Сборник статей под редакцией проф. К. Н. Георгієвского, д-ра В. М. Когана и проф. А. В. Палладина". Харків, 1922, стор. 62-63).

тад людьми силу забирає той цар невблаганий,
що на ім'я йому — Голод.

До голодної проблеми Франко не раз ще обертається в своїх художніх творах. Так, побачимо у його справжніх пітерних людей, яких знайдено одного морозного дня померлих цілою купсою. "Що було причиною їх смерти? Голод? Холод? Чи може чад від спертої диму? — запитує автор і зараз докине таку рисочку, з якої й тут одразу знати руку неситого царя-голода. — Тіла їх були сині, скостені, зморожені. Але розриваючи купу, жандарм побачив, що під старим циганом не було невиправленої кінської шкіри, на котрій він спав; недогрізені кусники тої шкіри найшлися... в руках дітей" ("Цигане"). Зустрінемо у Франка й уривок з поеми, що так і звуться "Голод" — все на тему того ж проклятої пам'яті 1846-го року.

Кровавий сорок шостий рік
Клонився к осені. Кінчились
Вівсяні жнива, наблизилися
Дні віддику. Де-де волік
Ще з поля копи до стодоли
Мужик сумний. Не ласкав був
Сей рік для нього: ще ніколи
Він не затямив і не чув
Про так страшний недорід. Жито
Хибло, пшениця заснітилась,
Картопля вперше зогнила.
Овес іржа присіла. Вбито
Народню радість!

"Прийдеться загибати!" "Вимруть села небавом з голоду!" — такі думки клопочуть голову і

Ні про що більш думок ні мови
По селях, лише про те, чи дастъ
Бог чудом деяким пропхати
Сю зиму. В душах сум і холод:
Упир мов загляда до хати
Важкая змора: голод! голод!...

І на цьому сумному тлі малює художник кілька майстерних образків страшного розпачу, що доводить до божевільних нападів горя. Та й поза картинами кваліфікованого голоду скільки ще знайдемо у Франка образків хронічного голодування без офіційної марки голоду, образків повсякчасного недоїдання, вічного того здирства та експлуатації, що й до голоду доводять. Не дурно ж народ персоніфікує поет в образі вічного наймита, що оре широкі лани родючі — не собі, і ллє свій піт кривавий для добра чужого ("Наймит"). Не дурно ж створив він цілу галерею хижаків, що на лихові народньому своє будують щастя, витворюючи навіть на цій родючій землі хронічний голод для тих працівників, що потім своїм ту землю поливають. І не дурно ж, нарешті, він захопився оригінальною боротьбою проти голоду, якої зразок дає нам перське письменство, та переклав відомий "Указ проти голоду". Проблема голоду, його причин та боротьби з ними неодступно стояла перед визначним українським реалістом недавнього часу.

IV

Так само стояла ця проблема й перед іншими письменниками. Візьмемо хоча б Панаса Мир-

ного. Власні матеріальні нестачки, голод — були основою всіх творів, що зробили таким популярним на Україні ім'я цього письменника. Голод погнав на вічне мандрування Христю ("Повія"), перевівши чесну хорошу дівчину на якесь осудовисько. Голод зробив з романтика правди Чіпки ("Хіба ревуть воли, як ясла повні?") якогось очайдушного розбишаку й напасника, що забував про свої ж власні шукання, купаючись у крові так само покривдженіх людей. "Хіба ревуть воли, як яsla повні?" — вже в одному цьому лиховісному заголовкові чується, як підступає автор до свого завдання — дати картину життя, яким стає воно перед творчим оком художника. Правда, в наведених прикладах була індивідуальна трактовка проблеми, але Мирний на тому не спинився. У нього знайдемо й картини справжнього голоду, масової нестачі продуктів споживання, за якою йдуть виснаження та хороби, що цілими юрмами заганяють людей у тенета смерті.

"Ні зарнини, ні соломини. Істи нічого, топити нічим" — це прелюдія до тієї широкої картини, що змалював Мирний у повісті "Лихо давнє і сьогоднє". "Ішлося вже до Різдва. Люти морози скували землю, прикрили її снігом глибоким. Пощестя на людях почала стихати, — чи то холод її задавив, чи всі ті, кому сужено було вмерти — перемерли. Зосталися тільки ті, до кого й смерть боялася приступити; зосталися заради того, щоб повідати нащадкам — чого то чоловік не переживе та не перенесе!... Хліба, справжнього хліба, вже давно не стало. Той хліб, що їли люди, був випечений з усякої всячини: там була й половина з остиюками, й земля з кукілем та горошком, і жолудів підкидали задля смаку. Такий хліб тільки заможніші їли, а біднота його не знала; надолужували картоплею, буряками, та й те вже було на сході, й те матері видавали видавцем дітям, наказуючи 'не все зразу жерти'. То був справжній голод, голодне лихо, що примушувало про все на світі забувати, про себе одного дбати... Одрадяни, як ті вовки, тинялися по вулицях та по вородах, розривали кучугури снігу, сподіваючись знайти на смітнику який-небудь завалючий огризок; виходили за село в чужих однімати; вигонили голих і голодних дітей милостині прохати; били тих, що нічого не приносили додому". Знайшлися, звісно, і "філантропи", що мов метелики на вогонь, завжди летять на всенароднє лихо. Панський двір поміг: "хто хоче хліба до нового урожаю позичити або за одробіток узяти — йди до двору". Було там чимало горілого хілба, що лишився після пожежі в економії.

"Як та галіч, — оповідає Мирний, — налинули Одрадяни у двір, до комір, з мішками та лантухами... Вернулися додому з повними мішками за плечима, раді та веселі. Жінки кинулись до мішків борошно обдивлятись.

— Чого ж це воно чорне? Пополам з землею? — питали жінки.

— Де там земля? То воно трохи з горілим, бач же й димом припахає... Спасибі й за це! — дякували чоловіки.

Вчинили те борошно, хліба наробыли, спекли...
То не хліб білий з борошна, то кізяк чорний з по-
пелу та гару... А проте смакуючи їли та дякували".

А в дворі тимчасом, заїдаючи солодкий чай пухкою з маслом булкою, раділи з комерційної цієї вигадки та потріпували мужика та кепкували з його, як з останнього дурня...

Одей мотив розкошування одиниць на голодуванні мас теж не рідко трапляється в українському письменстві, як звичайний мотив людських стосунків. Український письменник XIX століття не дурно вкладає в уста діячеві XVIII-го знаменну фразу: "в розкошах (живе) один, а тисячі — без хліба" (Карпенко-Карий — "Сава Чалий"), і коли б зібрati все, що на цей мотив подало українське письменство, то певне ні одного письменника з видатніших не довелося б проминути. Ale цей мотив ніби одходить, формально від самої проблеми голоду, а вона ж нас тут найбільш цікавить.

Ось іще одна картинка.

"Цей рік великий Бог не хотів глянути на степ широкий своїм милостивим оком, — пише Дм. Маркович. — Прогнівили його милосердного, одвернувши лиць своє і в той мент мертвим вітром повіяло... Все, що з весни потяглося з землі багагої, все зразу стало умирати. Вітер з схід-сонця віяв, дув немилосердно, лютував як хотів, усяку билину, стеблину звялив, зсушив. Зелений хліб виїшов з землі травицею розкішною, неначе килимом укрив степ; повіяв сердитий вітер — і травиця звернулась у дудочку, зав'яла, головоньки скилила до долу, пожовкла — і вмерла на віки... Курай колючий та живучий, перекотиполе чудове та лєтюче — від того вітру повмирали, і на Іллю святого степ почорнів, неначе ярина у осени, сірою землею як попелом вкриється. А чоловік, хлібороб, сльозою гіркою вмився.. Дрохви повтікали, стрепти знялися і не вертались, стіп захолов, замер".

Завмерло і село, що стоїть перед того степу широкого та вільного.

"По селу розбрелась худоба: кістки та шкұра одвисла на їй, коні зовсім запаршивіли. Ніде коло хат і на гарманах нічогісенько немає: ні соломи, ні полови... А поза селом стоїть будка, соломою вкрита, і коло неї велика жердина, а на їй віхоть соломи та пучок різок. Вартові стоять і денно, і нощно, — то в селі чума, а віхоть та різки говорять: не їдь, чоловіче, бо битимуть".

"Голод у селі, — додає автор. — Страшне слово!.. Члени земські тричі приїздили, привозили гроші; приїхали аж три валки з хлібом, — але той хліб на новий посів, а їсти... їсти — Бог дасть. I Бог дав. Люди коней запрягали, самі посидали — потяглися в Херсонщину, де Бог хліба дав; одні потіяглися аж за Миколаїв, другі поїхали аж у Київщину... На селі тільки жінки з дітьми зосталися та слабі" ("У найми").

Але їй жіночі незабаром погнало з дому непереможне лихо, і Маркович оповідає, як одводила одна жінка дочку свою в найми й як тая замерзла під люту хугу на степу.

Проте, коли одні люди тихо й пасивно дожидають кінця, гинуть од голоду, то в інших зро-

МИХАЙЛО СОСНОВСЬКИЙ

ДМИТРО ДОНЦОВ — ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ

Перша частина: Дмитро Донцов у суспільно-політичному житті України. — **Друга частина:** Концепція української політики й ідеологія "чинного націоналізму" Дмитра Донцова. — **Джерела:** Іменний і предметний покажчик. Бібліографія творів Д. Донцова і видань, у яких він співпрацював.

Книжка зустрілася з високою оцінкою критики.

420 сторінок тверда обкладинка

Нормальна ціна: \$12.00

Випродажна ціна: \$8.00

Замовлення разом з оплатою (чеком чи грошевим переказом) слати на адресу:

Mrs. O. Sosnowsky
11 B Cannon Rd.
Toronto, Ont. M8Y 1R8

стає й дужчає протест, бажання за всяку ціну визволитися з кощавих обіймів голодного життя. В оповіданні "Ціпов'яз" малює Коцюбинський дві жіночі постаті, що тільки безпорадно ридають з голоду, чужу пшеницю жнучи. I тут же поруч уява героя того оповідання, а власне — самого автора "переносить його в пришлі часи, — в тій часи, коли людям стане тісно на своїх ґрунтах, коли зубожілі, голодні, вони враз з усіх грудей скрикнуту: "Смерти нам, або поля!"... Ale поля нема, смерть не приходить, і голодні, зворохоблені лави, повні розпукій зневір'я, ринуть на багатих, на тих, що мають ґрунта необмежені, що не знали досі голоду й холоду. Ламається всяка правда, розливается море крові людської... I не спинити тоді тої колотнечі, як не спинити зливи, що затоплює землю, клекоче бурчаками, руйнє греблі і все, що на дорозі" ("Ціпов'яз"). Це пересторога... Такою самою художньою пересторогою заможним та іхнім урядам були знамениті нариси Коцюбинського "Fata Morgana", де ті "пришлі часи", змальовано вже як дійсність. Ми знаємо, що письменник не перевірив наслідків хронічного голодування, дав тільки натяк на реальну картину неминучих подій, що йдуть слідом за голodom, як масовим з'явницем.

Я вже згадував, як здебільшого використовують люди чуже нещастя, як на чужому лихові наживаються. Голод, егоїстичні інстинкти розв'язуючи, руйнє солідарність, виховує розбрат, доводить до розтічі. Ale наше письменство дає приклади й того, як голод самим видовиськом мук людських розтоплює серця, розбуркує свідомість та почуття й доводить до вчинків високої людяності. Петро в Грінченковому оповіданні "Без хліба" з голоду пішов красти, обікрав громадську гамазею — і позбувсь спокою, втратив віру до себе, вбив злагоду в своїй родині. Кін-

чилось тим, що нещасний чоловік привселюдно на громаді покаявся за свій учинок. "Громада не розумом, а якоюсь серцем почула, як Петро міг дійти до такого діла, і ніхто більше не згадував про його. Сам Петро потроху заспокоївся. І Горпина знов стала його Горпиною — такою, як і перше була... І стали вони знову жити, як жили". Старе подружжя Хома та Хима в опубліканні Коцюбинського "П'ятизолотник" почули якоюсь казання в церкві про голодних. "О, про недорід читають!... Де це? У нас?... Ні, в яких чужих сторонах... І там люди голодують... Господи! скрізь лихо товчиться, а там-таки справжнє лихоліття — голод! Добре, як хто має спроможність запомогти чим, а нам коли б самим з голоду не загинули... Невеселі повертали Хима та Хома з церкви, бо в долі тих голодних, що про їх читано в церкві, вбачали вони свою власну долю, а уява малювала їм цілі села голодних людей, — без крихти хліба, як і їм може доведеться лишитись, коли не роздобудуть де хліба".

I проте кінчають старі тим, що останній свій скарб, який десятки років переховували од усіх спокус, срібного п'ятизолотника, ті, 'білі гроші', онуччин посаг — кидають у карнавку на голодних. "Цок!... Довгу хвилину стояла Хима перед карнавкою, слухаючи, як той згук "білих грошей" лунав у її ухах, але на серці в неї стало і радісно, і весело, мов на великдень" ...

Ці приклади, як може спалахувати іскра людянності під враженням муки голодних, тільки підкреслюють дужче шкоду від офіційальної філантропії та своєкорисливості, що прогидається під час усякого громадського лиха. Як і Квітчин Тихон Єрус — були то маленькі, прості люди; просто, по-людському, вони й дивляться на справу і через те й знаходять у своїх душах струни, що в один бренять тон із стражденними братами й так далеко стоять од своєкорисливих заходів офіційальної філантропії.

(Закінчення буде)

СЕРЕД КНИЖОК

У країні папуасів

Дмитро ЧУБ. "З НОВОЇ ГВІНЕЙ-СЬКИХ ВРАЖЕНЬ", НА СЛІДАХ МИКЛУХИ-МАКЛАЯ.

В-во "Ластівка" Мельбурн, Австралія, 1977. 128 сторінок.

Під таким заголовком вийшла книжка знаного письменника Дмитра Чуба в Австралії наприкінці 1977 року. Майстер слова Д. Чуб описав у цій книжці свою омріяну подорож до Нової Гвінеї. Автор заздалегідь поставив собі завдання побувати в тих місцях, які легендарно-відважний українець - дослідник Миклуха-Маклай, ризикуючи своїм життям, досліджував у другій половині дев'ятнадцятого століття, коли Нова Гвінея являла собою дику, майже неприступну точку на земній кулі. Непрохідні ліси й непролазні джунглі вкривали тоді Нову Гвінею з людністю папуасів.

Проте читач нехай не подумає, що тепер, у другій половині 20-го століття, Нова Гвінея вже стала цілком культурною й цивілізованою країною, хоч і має державну самостійність. У Нової Гвінеї - Папуї людідство формально припинено тільки в першій половині 20-го століття. Але треба сказати, що ось уже в сім-

десятих роках, коли автор книжки саме був там, в одному селі вкраєно було померлу людину. Виявилось, що того мерця вкрали люди сусіднього села, засмажили й з'їли. Так само в Нової Гвінеї є ще непрохідні ліси й непролазні джунглі, але така-сяка упорядкованість дає змогу, уже без особливого ризику, туристам обізнаватися з цією тропічною, цікавою країною.

Автор майстерно списує свою туристичну подорож і дає читачеві яскраву картину, як виглядає Папуя Нова Гвінея тепер. Так само й те місце, де колись жив дослідник Миклуха-Маклай. Д. Чуб дає живу картину зовнішнього вигляду країни, її унікальної природи, людей, місцевого побуту, культури тощо й підкреслює гостинність папуасів.

Книжку читається із захопленням. Вона має одинадцять розділів — переважно відвіданих місцевостей — міст, сіл і навіть джунглів із відкритими цвинтарями без поховань, із людськими кістками на землі. Подано 45 цікавих ілюстрацій — фотографій людей, сіл, базарів, ігрищ, речей, що їх виробляє місцева людність тощо. Подано місцевих птахів та звірят виключно з красивими райськими птахами та чудними "лі-

таючими лисами". Впадають в око нечуваної грубини дерева, із три метри загрубшки.

Людність Нової Гвінеї складається з папуасів, але в тих папуасів з чимало племен з відмінними мовами, так що деякі племена не можуть порозумітися між собою. Проте є вже інтелігенція, що знає мови папуаських племен, і до того ж знає й вільно розмовляє англійською мовою. Шкода, що автор нічого не зазначає про письмена тих папуасів. Папуаська молодь здібна. Та, що пройшла вже школу, дуже швидко випливає наверх і становить папуаський культурний прошарок.

Загально людність папуасів ще не має одягу. І жінки й чоловіки мають на собі очікури чи пояси, за які позатикано траву чи кавалки якогось шмаття, що так-сяк прикриває тіло. Але жінки обов'язково з численними намистами. Моральності — висока. Батьки там купують для сина дівчину, і вона там, де їх небагато, коштує близько одної тисячі доларів, чи на місцеву валюту — "кіна", що дорівнює майже одному доларові. А де дівчат більше, там вони дешевіші.

Належно одягнених людей можна побачити тільки в столиці та в більших містах. Автор обіздив чимало міст і сіл пристосованим для потреб туристів вантажним

автом, а де інде й автобусом. Але є й повітряний транспорт.

Чимало уваги присвячує автор меті своєї подорожі — місцевості, де бував Миклуха-Маклай. Читач дістає ясну картину, хто такий Миклуха-Маклай, де він побував і що зробив та тим вініше одну краплину в історію розвитку Москви за рахунок України.

Є дивогляди у цій екзотичній країні. Одна з фотографій, зроблена з листівки, показує, як папуаска годує однією груддю дитину, а другою хатню маленьку тварину.

Столиця зветься "Порт Моресбі", а країна зветься "Папуа Нова Гвінея". Самостійність здобула вона тільки 1975 року. Державним життям заправляють австралійці й люди інших національностей, але є вже місцеві папуаси.

Читавши книжку, можна бачити, що автор не дармував часу й на кожному кроці занотував те, що бачив чи почув там. Багато скрасив авторову роботу його земляк Пилип Вакуленко, що зразу фотографував все бачене цікаве. Кожний, хто прочитає цю книжку, буде відчий випадкові, що довідався про неї, а деято може й спокуситися поїхати до описаної в книжці країни, щоб побачити її, привабливу своїм виглядом. Щоб полегшити людям придбати цю книжку, зазначу, що небагато примірників є її в США в Нью-Йорку у знаного Л. Лімана, що мешкає в будинку ВУАН. У нього можна захопити цю книжку, приславши три долари (\$3).

Трапляються в книжці й мовні недоладності, як "згідно чого" замість "згідно з чим"; "товстий" замість "грубий" (про дерево); "порожньом" замість "порожняком"; "студіює на університеті" замість "вчиться в університеті" (то вже зараза від "Свободи") і ще кілька інших, дрібніших, але вони анітрошки не зменшують вартості книжки, що читається легко.

К. ТУРКАЛО

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛ ВІЩИХ УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЙ

Журнал друкує статті, огляди й рецензії англійською й українською мовами, написані пере-

важно аспірантами - україністами. Журнал виходить двічі на рік, навесні й восени. Річна передплата — \$4.00. Чеки або грошові перекази просить виписувати на: *Journal of Ukrainian Graduate Studies*. Адреса редакції:

*Journal of Ukrainian Graduate Studies, Slavic Department
The University of Toronto,
21 Sussex Avenue,
Toronto, Ontario, Canada
M5S 1A1*

НОВІ КНИЖКИ КАНАДСЬКОГО ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ

Канадський Інститут Українських Студій повідомляє, що вже опубліковані перші два томи в серії "Канадська Бібліотека Українських Студій": *Лекції з історії української літератури (1798-1870)* Миколи Зерова і *Ваплітанський збірник*, відредагований професором Юрієм Луцьким. Появився також третій номер *Журналу віщих українознавчих студій*.

Лекції з історії української літератури Миколи Зерова — це перше видання лекцій відомого вченого, які він читав у Київському університеті в 1928 році. Згодом його праці заборонено, а сам Зеров загинув у радянському концтаборі. Книжку можна вважати цінним підручником для студентів і також для широкого читача. Книжка має 271 сторінку; ціна в м'якій оправі — 3.95 дол., в твердій — 9.95 дол.

Ваплітанський збірник (редактор — проф. Ю. Луцький) — це поширений збірник раніше виданих матеріалів з архіву літературної групи ВАПЛІТЕ. Він означає читача з життям і творчістю групи українських письменників, що були авангардом національного та культурного відродження 1920-их років — т. зв. "українізації". Їхні намагання розвинути високу українську культуру, базовану на західно-європейських зразках, перервалися з наступом сталінізму. До збірника входять листи, щоденники, поезія, проза, літературна й суспільно-політична критика і багато ілюстрацій. Збірник має 260 стор.; ціна в м'якій оправі — 4.95 дол., в твердій — 10.95 дол. Замовлення на обидві книжки

просить висилати англійською мовою на адресу:

*Mosaic Press, P. O. Box 1032,
Oakville, Ontario, Canada, L6J 5E9.*

Вийшла також Антологія української лірики: *Перша частина — до 1919 р.* Орест Зілинський, упорядник.

Крім поезій, том включає обширну вступну статтю упорядника, недавня трагічна смерть якого позбавила науковий світ сіного з провідних літературознавців-україністів, і статтю М. Мушинки про життя та наукову й громадську діяльність Зілинського.

440 стор. — \$6.95 у м'якій оправі, \$13.95 у твердій.

МИНУЛЕ ПЛИВЕ В ПРИЙДЕШНЕ

Нова книжка Докії Гуменної

У видавництві Української Вільної Академії Наук у США вийшла книжка Докії Гуменної *МИНУЛЕ ПЛИВЕ В ПРИЙДЕШНЕ*, присвячена далекому минулому України з шостого-четвертого тисячоліття до наших днів. Перед читачем проходить невідома нам десь прадавня історія нашої землі — виникнення, розвиток-розквіт, а потім і заник трипільської багатої культури. Оповідь підтверджена ілюстраціями — зразками цієї культури, викопаними із сейфів землі. Ці ілюстрації яскраво доповнюють оповідь — текст.

Дані для повісті взято із важливих фольклорів, з монографій, із звітів та статей у археологічних публікаціях, від найдавніших до найновіших.

У другій частині повісті авторка ставить питання: чи можемо зважати трипільців нашими предками? І дас на це свою відповідь.

В кінці книжки подано перелік наукових праць, що ними керувалася авторка у своїй візії і що може послужити орієнтиром для тих, які захочуть знати більше про цю, далеко ще не вивчену, надзвичайно цікаву добу.

Книжка має 364 стор., 605 ілюстрацій, у твердій оправі. Ціна — \$10.00. Де набути?

D. HUMENNA
c/o The Ukrainian Academy
of Arts and Sciences in the US, Inc.
206 W. 100th Street
New York, N. Y. 10025, USA

Нові ставки мінімальних заробітних платень

Від 1-го серпня 1978 р. увійшли в силу мінімальні ставки заробітних платень. Подаємо ці нові ставки:

** Ефективні від
1 серпня 1978 р.

Загальна нова ставка на годину праці	\$2.85
Годинна платня практиканта	2.75
Годинна платня будівельних робітників і сторожів на будівництві	3.15
*Годинна платня для працівників, що продають алькогольні напитки у приміщеннях, які мають ліцензію	2.50
*Годинна платня для студентів	2.15
Тижнева платня для водіїв амбулянсів швидкої допомоги і їх помічників	136.80
Для ловецьких і рибальських провідників за не цілих 5 годин праці без перерви	12.50
За 5 або більше годин праці безперечно або з перервами	25.00
*Кімната і харчування	
Якщо кошт кімнати і харчування включений у калькуляцію мінімальної ставки зарплатень, застосовується наступні максимальні ставки:	

ПОМЕР МИСТЕЦЬ ВАСИЛЬ В. КРИЧЕВСЬКИЙ

16 червня ц. р. помер у Мавнетен Вю, Каліфорнія, визначний український мистець Василь Васильович Кричевський.

Народжений 1901 року в Харкові, в родині відомого майстра-архітектора Василя Григоровича Кричевського. Мистецьку освіту здобув в Академії Мистецтв у Києві. По закінченні викладав мистецтво у Художньо-індустриальній школі в Києві, працював у Кіностудії Довженка, оформлюючи декорації, костюми, реквізити, 1949 року прибув до Сполучених Штатів Америки, де

продовжував свою мистецьку діяльність у галузі портрету, краєвиду та графіки. Брав участь у багатьох спільніх і сімох самостійних виставках. Остання самостійна виставка покійного відбулася в Едмонтоні 25 вересня 1976 року, яку відкрив едмонтонський мистець Іван Кейван такими словами: "На стінах залі бачимо 40 картин, що їх виконав мистець в останніх десятиріччях, картин виняткової мистецької вартості. Ці картини говорять про Кричевського як про майстра майстерства високої вартості, виняткової культури та майже безконкурентної майлярської рутини".

"НОВІ ДНІ", вересень 1978

Винайм кімнати тижнево	11.00
За одноразове прохарчування	1.15
Харчування тижнево	24.00
Винайм кімнати і харчування тижнево	35.00

*Нема зміни з попередньої ставки

**Ставка за цілий робочий тиждень, у якому включений 1 серпень.

Більше інформації про нові мінімальні ставки платень і новий закон про затруднення (*Employment Standard Act*), можете отримати, якщо напишете або потелефонуєте до:

Employment Standards Branch
Ontario Ministry of Labour
400 University Avenue
Toronto, Ontario
M7A 1T7
(416) 965-5251

Ontario
Ministry of
Labour
Employment
Standards
Branch

Hon. Bette Stephenson, M.D., Minister

В неділю 25 червня відбулася панахида за спокій душі покійного В. В. Кричевського в Лос Анджелес, у православній церкві, яку він розписав. Покійного мистця поховали на українському православному цвинтарі у Бевнд Бруку, де Владика Митрополит Мстислав довершив чину похорону.

Замість квітів просять складати пожертви на фонд В. В. Кричевського на адресу:

Ukrainian Academy of Arts
and Sciences
206 West 100 Street
New York, N. Y. 10025, USA

ПОВІДОМЛЕННЯ, ХРОНІКА

СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ ДО ФІЛЬМУ "ТОЛОКАСТ"

У квітні ц.р. на телевізійному екрані НБС у США показано фільм п. н. "Голокаст". У ньому зображене одну з більших трагедій людства: фізичне винищення шістьох мільйонів людей за те, що вони були єреями. Фільм привернув до себе увагу багатьох мільйонів глядачів і мав чималий відгук у світовій публічній опінії.

Треба привітати сам факт дovedення до свідомості сучасних поколінь макабричного злочину минулого, але одночасно треба засудити байдужість авторів фільму до терпіння і жертв інших народів, а ще особливо треба наставувати ті місця фільму, де зроблено спробу заплямувати добре ім'я кількох народів, а в тому числі й українського. З телевізійного екрану пролунало звинувачення українців у тому, що вони були частково спільниками нацистів у знищуванні єреїв.

Як же виглядають ці звинувачення у світлі фактів?

Під час Другої світової війни, коли в Україні розгорталася нацистська акція масових злочинів супроти єреїв, один із більших духових провідників українського народу в той час, митрополит Андрій Шептицький, проголосив у березні 1942 року відоме і нині вже славне послання п. н. "Не убий!". Значення його тим більше, що українці тоді (як і тепер) не мали своєї самостійної держави і свого уряду, який міг би говорити від іхнього імені. У своєму посланні Андрей Шептицький писав, м. ін., таке:

"Дивним способом обманюють себе і людей ті, які політичне вбивство не вважають гріхом, наче б політика звільніла людину від обов'язку Божого закону та оправдувала злочин, противний людській природі!".

Курт I. Левін, син львівського рабина Й. Левіна, згадує про листа Митрополита такими словами:

"Упродовж німецької окупації він (Шептицький) помагав і переховував єреїв та в ім'я Христа закликав вірних своєї Церкви

до самодисципліни, погрожував каросю і політичними наслідками після закінчення війни... Звичайно, німці сконфіскували його листа, але не зважаючи на це, той лист був прочитаний у кожній (українській) греко-кат. церкві. В листі відкрито і відважно продискутовано становище єреїв і висловлено пересторогу українцям, щоб вони ані безпосередньо, ані посередньо не брали участі у знищуванні єреїв".

(Kurt I. Lewin. Archbishop Andrei Sheptytsky and the Jewish community in Galicia during the Second World War. *Unitas*, vol. XII, summee, 1960).

Рабин д-р Герцог оцінює роль Митрополита Андрея у рятуванні єреїв так:

"Коли німці почали організовані погроми в Рогатині (місто в Західній Україні), митрополит А. Шептицький звернувся листом до Гіммлера, в якому він з усією рішучістю і натиском запротестував проти вбивства невинних і безборонних людей. Цей його крок викликав у той час великий подив, бо він був чином великої мужності, тому що тоді ніхто в Європі не мав відваги виступити відкрито проти жорстокого Гестапо на оборону єреїв. За прикладом А. Шептицького пішло українське населення, стараючись допомагати переслідуваним єреям, де і як тільки могло. Українці, рискуючи своїм життям, переховували в себе єреїв, а це було заборонене під карою смерті. До цього ще треба додати, що в той час самі українці важко терпіли під терором Гестапо". (G. Prokoptchuk: *Der Metropolit Muenchen*, 1954).

В українських архівах на еміграції зберігаються оригінали повідомлень німецької поліції про розстріли українців за переховування єреїв. Звичайно, це не означає, що серед українців не було таких, які під примусом або й добровільно брали участь у нищенні єреїв (переважно в рядах німецької поліції). Але з другого боку, не було й нема в світі такого народу, серед якого не було б злочинних елементів. До них ставляться з презирством іхні власні земляки та вкривають

їх ганьбою. Так роблять українці і так роблять єреї, серед яких також було багато таких, які служили в німецькій поліції і вбивали своїх братів по крові й вірі.

Ми, Український Демократичний Рух і незалежні демократи, що в основу своєї діяльності поклали, м. ін., програму співпраці між українським і єрейським народами, будемо очікувати, що поміж єреями знайдеться шляхетний муж, який, ідучи за прикладом митрополита А. Шептицького, з приводу фільму "Голокаст" напише до своїх земляків листа п. н. "Не плямуйте доброго імені українців". Він був би особливо на часі тепер, коли українських патріотів ув'язнюють і вбивають у СРСР тільки за те, що вони прагнуть до особистої і національної волі. В Україні, в тюмажах і тaborах та в цілому СРСР зав'язалася дружба між українськими і єрейськими борцями за волю. Прикладом свого життя і словом вони ламають бар'єри, які ділять наші народи та створюють (бар'єри) особисті й національні трагедії по обидвох сторонах. Треба докласти всіх зусиль, щоб той шляхетний прорив крізь темряву вікових непорозумінь не пропав безслідно під напором людей злого волі. Нині єреї мають сильнішу позицію в світі, як українці, і тому їм належить ініціатива в цьому шляхетному ділі. Від іхніх провідників залежатиме, як розвинутися українсько-єрейські взаємини, і то тим паче, що в Україні є найбільше скупчення єрейського населення в Європі.

Ми ж, із свого боку, закликаємо українців до спокою та зрівноваженості. Нема причин для християнства, бо наша совість чиста. Український народ витримав усі випробування Другої світової війни з честью і гідністю.

Якщо ж ідеться про українсько-єрейські взаємини під час Другої світової війни, то найбільше тепер є на потребу сумлінне, наукове дослідження їх. Це можуть зробити наші наукові установи і в цьому треба ім допомогти.

Підписали:*)

Барановський Роман
Борковський Роман
Василько Степан (Англія)
Витвицький Василь

Волянський Олег
Воскобійник Михайло
Гасенко Федір (Німеччина)
Гірняк Йосип
Гніздовський Яків
Гришко Василь
Гудзowський Анатолій
Гунчак Тарас
Дальний Мар'ян
Данилюк Михайло
Демиденко Ілля
Добринський Михайло (Англія)
Домбровський Олександр
Дражевська Любов
Зеленко Костянтин (Англія)
Ільницький Роман
Камінський Анатоль
Ковалисько Олександр (Англія)
Козак Ірина (Німеччина)
Костюк Григорій
Кузик Дмитро
Кузьмович Ольга
Лавриненко Юрій
Лиман Леонід
Лисий Анатолій
Любович Уляна
Малецький Мирослав
Маркусъ Василь
Маруничак Михайло
Оришкевич Осип
Осадчук Богдан (Німеччина)
Осінчук Роман
Падох Ірина
Перейма Євген
Петренко-Федиш Ірина
Прокоп Мирослав
Процик Степан
Сендзік Теодор
Скорупська Марта
Старосольська Оксана
Тарнавський Омелян
Түрула Павло
Федишин Олег
Фіголь Атанас (Німеччина)
Цимбалістий Богдан
Шандор Вінкентій
Шох Ірина
Яворський Олекса

Якщо Ви згідні з цим становищем, напишіть про це до Ukrainian Democratic Alliance P. O. Box 1833 Grand Central Sta. New York, N. Y. 10017, USA

Ми додамо Ваші підписи до

* Назва країни подана тільки поруч тих осіб, які живуть поза США і Канадою. Слова "жиди", "жидівські" змінено на "євреї", "єврейські". Від редакції "Нових днів" можна отримати англійський текст цього "Становища".

Ред

тих, які тут надруковані, і передаємо центральним єврейським організаціям, радіостанції НБС та іншим зацікавленим інституціям. Ви можете також зібрати підписи від українців Вашого міста і передати їх місцевим єврейським організаціям, школам тощо.

УКРАЇНЦІ ВІЧАНУВАЛИ ДЖ. ДІФЕНБЕЙКЕРА

Під таким заголовком саскатунська газета "Стар Фенікс", у числі з 20-го травня ц.р., надрукувала довшу статтю свого кореспондента про нагороду кол. жандського прем'єр-міністра Джона Діфенбейкера почесним докторатом Українського вільного університету.

Українська світова громада народила 82-річного Діфенбейкера за його заслуги в обороні національних меншин і людських прав — пише "Стар Фенікс".

Конвоація відбулася в Саскачеванському університеті, що його канцлером є тепер Діфенбейкер, при участі багатьох міжнародновідомих особистостей. Вона була практичним виявом багатокультурності, — з українськими і англійськими піснями то з промовами англійською, українською, французькою, німецькою й латинською мовами.

Д-р Володимир Янів, ректор УВУ, сказав в інтерв'ю, що Діфенбейкер добре відомий серед українців, в Європі і в комуністичних країнах, як чемпіон прав людини... За свою промову в Об'єднаних Націях 1960 року він повинен був дістати нобелівську нагороду.

Д-р Петро Гой, професор УВУ й Нью-йоркського міського коледжу, в своїй промові також згадав про заслуги Діфенбейкера в діяльності багатокультурності. Він сказав, що деякі країни позбуваються своїх меншин через асиміляцію, виселення і геноцид. Завдяки Діфенбейкерові, канадський спосіб розв'язки цієї проблеми заключається в плеканні багатокультурності. На нашу думку, це найважливіший внесок канадців у світовий розвиток.

Діфенбейкерові також висловлено вдячність за те, що він по-кликає до свого уряду й до сенату також українців, — підтвердила згадана газета.

"УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ" ПЕРЕНОСЯТЬСЯ ДО США

Починаючи з серпня цього року, ново-ульмівські "Українські Вісти", які протягом 34-ох років виходили в Німеччині, розлічнуть друкуватися в Детройті, в друкарні Петра Майсюри. Брак кваліфікованих працівників, упадок доляра в Європі та велике подорожння друку, пересилки газети та втримання видавництва є причиною перенесення газети. На американському континенті створено видавничу спілку та формується новий редакційний персонал. Газета затримає свій дотеперішній зовнішній вигляд і буде й далі трибуною української демократії. Адреса газети:

Ukrainski Visti
Hamtramck, Mich. 48212, USA
2209 Caniff Ave.

СТУДЕНТСЬКИЙ ПРОЕКТ УКО

Цього року Осередок Української Культури й Освіти одержав від Державного Секретаріату в Оттаві субсидію, в сумі \$15.378, на затруднення 6-ох студентів на протязі 16-ти тижнів. Студенти служитимуть як зв'язкові між культурними фондами Осередку і меншими громадами в Західній Канаді. Вони відвідають головні українські фестивалі у Вегревіл, Гардентсн, Давфін, Йорктон та інші. Проект повинен закінчитись встановленням системи індивідуальних зв'язків з місцевим населенням, яке допоможе в ширенні ідей, цілей і діяльності Осередку УКО.

ЩЕ ОДИН ВЕЧІР НА ПОШАНУ Г. ХОТКЕВИЧА

У неділю 18-го червня ц.р., на запрошення місцевої громади, Літературно-мистецький клуб ім. Василя Симоненка в Мелборні влаштував з нагоди 100-ліття з дня смерті Гната Хоткевича літературний вечір у Джілонгу, за 75 кілометрів від Мелборну (Австралія). Вечір відкрив голова нашої громади п. А. Кричко, привітавши прибулих членів Клубу. Доповідь на тему "Незабутній Гнат Хоткевич" прочитав голова клубу Дм. Нитченко, а твори ювілята читали члени клюбу: В. Каспенкович прочитав

урывок з повісті "Камінна душа", Анастасія Грушецька — по-вело "З гір потоки", Неван Грушецький — "Гуцул", Юрій Михайлів — "Чарівна палиця", а Ірина Залеська — "Дві дічихи". Присутні, яких, незважаючи на погану погоду, зібралися понад 40 осіб, жваво реагували на кожний виступ.

Подякувавши за гарний вечір, голова Громади запросив на прийняття, де всі гуртом ще з годину приемно гуторили за перекускою та чаєм. Господарі за-прошували приїздити знову з новою програмою.

Цього року Клуб має в пляні відзначити 100 років з дня нар. Ст. Васильченка, 100 років з дня нар. співця національного відродження України Ол. Олеся, 200-ліття Квітки - Основ'яненка та інші ювілеї.

Реф. преси Літ.-мист. клубу ім. В. Симоненка в Мельбурні

КОНЦЕРТ ХОРУ "ЧАЙКА" ТА ХОРУ "КОЛЬОРИТ" У МЕЛБОРНІ

У неділю 11-го червня ц.р. заля Українського Народного Дому в Ессендоні біля Мельбурну була переловнена глядачами. За пів години до початку квитки були випродані. Це був спільній виступ двох хорів: давнього чолові-

чого хору "Чайка" під мист. кер. Степана Кореня та жіночого хору Мистецького Т-ва "Кольорит" під кер. Галини Корінь, дружини диригента "Чайки". "Кольорит" виступав уперше, серед хористів було багато молоді. Спільна програма складалась з 26 точок, серед яких були не лише хорові пісні, а й сольові та одна декламація. Виконано твори композиторів: М. Капка, К. Степенка, М. Гринишина, П. Майбороди, Є. Козака, Б. Олексієнка, Б. Лаби, А. Гнатишина, М. Лисенка, М. Гайворонського та кілька пісень композиції самої диригентки й організаторки "Кольориту" Галини Корінь.

Серед пісень чоловічого хору до кращих можна віднести "Там на горі крута вежа" Гринишина, "Невдале залицяння" С. Козака, "А на горі татарочка" в обр. Б. Лаби, "Човен хитається" Є. Козака та "Козак" Гнатишина.

У виконанні Мист. Т-ва "Кольорит" кращими були "А ще сонце не заходило" — народня пісня, яка чомусь уже з 20 років не з'являється навіть на платівках в Україні, хоч належить до кращих народніх пісень, "Ми підем, де трави шовкові" П. Майбороди, "Від широго серця" — текст і музика Галини Корінь та в'язанка українських народніх пісень.

З сольовими точками виступала Галина Корінь, виконавши зо-

крема свої пісні на власний текст або на тексти місцевих наших авторів: "На потіху пісню лижу", "Обізвались до серця знову", "Зорі твоя і моя", "Пора сказати добраніч" та "Гей, залунали.

Уперше на нашій сцені виступив з сольспівом молодий співак - баритон Валерій Ботте, що давніше брав участь у "Чайці", а також в австралійській опері. Він майстерно проспівав "Та немає в світі гірш нікому" Лисенка та "На калині мене мати колихала" муз. В. Верменича.

Заповідачкою була відома декламаторка Христя Харуцька, яка і в цій програмі показала своє мистецтво слова, зокрема у виступі з декламацією.

По закінченні концерту керівників хорів та хористів вітали за успіх гlosa Громади Вікторії Ст. Лисенко, який підніс їм квіти та подарунки, а також керівник сумівського хору "Черемош" М. Костюк.

Приємно було довідатися, що Галина Корінь уже опанувала майстерність гри на бандурі та придбала 10 бандур (бажаючих бути бандуристками виявилось 14 осіб). Тож сподіваємося, що незабаром "Кольорит" разом з "Чайкою" виступлять ще з кольоритнішою програмою, чого ми їм широ бажаємо.

Д. Н.

На світлині Вокальний ансамбль Мистецького Т-ва "Кольорит" у Мельбурні (Австралія). Зліва сидять: Ганя Кметь, Валя Василік, Дуся Бойко, Ліда Тиблевич, Діяна Бойко, Галя Покусай, Галя Поперечна, Надя Стасишин і Валя Сидоренко. Стоять (починаючи зліва): Марія Святківська, Галина Корінь (мист. керівник), Марія Болюх, Оксана Баб'як, Галя Кандибко, Дарка Баб'як, Оля Магаліс, Марія Дранчук, Любка Прокопів та Ліда Дзісь.

Фото Івана Святківського

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ДОПОВІДЬ В ОТТАВІ ПРО "СВЯТУ СОФІЮ"

Спочатку це здавалось мені навіть дивним — іти і слухати доповідь про мозаїки і фрески Святої Софії в Києві, мені, що народився, вчився і виріс в Києві та бував у Святій Софії не раз. Але все ж я пішов. Поперше тому, що доповідач п. Михайло Гава мій приятель, а подруге, щоб побачити, як буде наскілька доповідь на цю цікаву мистецько-історичну тему. Ще й 90-річну маму, киянку з діда-прадіда, з собою взяв.

Доповідь відбулася в одній з заль Ottawського університету, з рамени Студентського Академічного Клубу. Інтелігентна публіка солідно виповнила лекційну залю, і доповідач з Торонто переніс нас думками на площа Богдана Хмельницького до прекрасної Святої Софії. В 1037 році війська Ярослава Мудрого розбили печенігів, і на честь цієї перемоги був побудований Собор Святої Софії, що став культурним центром на вою Україну-Русь. Розширений і перебудований декілька разів цей чудовий Собор вражає відвідувачів з цілого світу своєю архітектурною величиною і надзвичайною орнаментальною красою. Середина Собору оздоблена високомистецькими мозаїками і фресками, що відображують християнську віру і культуру.

Тому що доповідь пана Михайла Гави була ілюстрована мапами і кольоровими прозірками (слайдами), вона зробила на присутніх сильне враження. Доповідач розповів про 180 кольорових відтінків — доказ високої професійності тодішніх майстрів. Ми побачили з кольорових прозірок "Вседержителя" в зеніті купола, з чотирма евангелістами та сорока мучениками. Мозаїчна композиція "Благовіщення" символізувала християнство. Домінанс в храмі Божа Матір Оранта на золотому тлі з піднятими в молитовній позі руками. Монументальна композиція "Євхаристія" вражає своєю сувереною ритмічністю та глибоким задумом, вкладеним у причастя апостолів від Христа.

Працюючи в комунікаційній

системі школ Норт Йорку, п. Гава зробив прозірки на високо-професійному рівні, а самі знімки для прозірок дуже вдало та оригінально взяті під час його подорожі по Україні. Будучи фаховим бібліотекарем, він підібрав усеве допоміжний матеріал для доповіді таким способом, що доповідь межувала з цікавою ілюстрованою університетською лекцією.

Доповідач наголосив, що доба митрополита Петра Могили (17—18 ст.) позначилася удосконаленням Собору в стилі українського бароко, та що багато вклад в оздоблення і оформлення Собору ввеликий гетьман України Іван Мазепа. Про це, звичайно, односторонні, а значить малоосвічені радянські "гіди" мовчатъ.

Все, що в Києві є архітектурно чудове і красиве, — створено до революції. Ось чому доповідь Михайла Гави була цікавою і небохідною, бо сьогодні саме значення Святої Софії зганьблено і перекручене. Майже тисячу років тисячі великих майстрів працювали над цим шедевром, щоб сьогодні неуки і примітиви з ЦК партії перетворили славний Святий Собор на якусь бездарну канцелярію управи в справах будови і архітектури...

Доповідач згадав про дві школи — грецьку та місцеву українську, зупинившись в деталях на цій останній. Археологічні знахідки смалть і майстерень на Подолі свідчать про працю наших предків — майстрів. Діяпозитиви п. Гави відтворили перед нашими очима композицію "Деісус", "Благовіщення", гробницю Ярослава Мудрого та багато інших композицій, фресок та мозаїк.

Пан М. Гава зазначив, що як він останній раз був у Києві — Собор стояв у риштованні. Автор цих рядків був як турист у Києві 11 років тому, і тоді Собор стояв у риштованні теж, Не поспішають радянські пляновики реставрувати перлину української культури та історії. Вони більші майстри, щоб нищити все українське.

Hi, не лошкодував я, що прийшов на доповідь М. Гави і привів свою стареньку матір.

Ростислав ВАСИЛЕНКО

УКРАЇНСЬКИЙ "ТОЛОКАСТ" У ВІННИЦІ (1937-1938 РР.)

Фільм "Голокаст" про знищення євреїв потряс десятками мільйонів людей. Але в коменталях американської та канадської преси ні словом не було згадано про подібний голокаст, що нинішній Україні у 1930 роках. Найкраще задокументований факт того терору — це більшовицький злочин у Вінниці: там було знайдено близько 10 тисяч тіл чоловіків, жінок і дітей, убитих у 1937-1938 роках.

Відділ Мічиганського УККА постановив видати монументальну працю про цей жахливий злочин Кремля.

Ця велика праця має складатися з трьох частин. Перша частина — це спогади члена Міжнародної комісії, що вивчала геноцид у Вінниці у 1943 році, інж. М. Селешка. Ці спогади уже переведені на англійську мову.

Друга і основна частина видання — це офіційний звіт Міжнародної комісії, що складалася з фахівців кримінальної медицини, який недвозначно показує, що вбивство було переведено над невинними в'язнями.

Цей звіт надрукований німецькою мовою, тому необхідні фонди, щоб його перекласти на англійську мову.

Третя частина цієї великої праці — це вибрані спогади очевидців подій виконання злочину 1937-1938 рр. і розкопків та християнських похоронів жертв російсько-більшовицької сваволі над безборонним населенням.

Тому Комітет закликає українське громадянство, зокрема тих, що бачили вінницький злочин чи загубили рідко там, жертвували на видання книги про Вінницю, щоб привести до уваги англомовних читачів той страшний більшовицький злочин.

Побажання і пожертви посилають на адресу:

Ukrainian Congress Committee of America, Metropolitan Detroit Branch, Educational and Research Committee

4099 Gunther, Sterling Heights,
Mich. 48077, USA

ЗБАГАЧЕННЯ МОВИ ЧИ РУСИФІКАЦІЯ?

У червневому числі "Нових днів" І. В. Манастирський пише, що деякі університетські викладачі вважають за шкідливий пурпурізм відкидання таких слів, як "слідуючий", "заключення" тощо. Таким викладачам радимо прочитати кн. Б. Антоненка-Давидовича "Як ми говоримо" (К. 1970), зокрема стор. 105 і 117. Радимо прочитати й кн. Є. Д. Чак "Складні випадки українського слововживання" (К. 1969, стор. 124). Російське слово "следующий" ні в якому контексті не перекладається словом "слідуючий". Той, хто каже "слідуючий", не збагачує українську мову, а лише псує її. Проти такого псування рішуче виступили автори зазначених праць. Їх підтримала Алла Коваль. У своїй кн. "Культура ділового мовлення" (К. 1971) вона пише: "Той, хто обрав би СЛІДУЮЧИЙ, помилився б: це слово "зроблене" на зразок російського СЛЕДУЮЩИЙ, в українській літературній мові не вживається. Слово НАСТУПНИЙ вживається зі словам ДЕНЬ, ТИЖДЕНЬ, ЗУПИНКА (тобто з конкретними поняттями); ПОДАЛЬШИЙ, ДАЛЬШИЙ — зі словам ЖИТЬЯ, ДОЛЯ, РОБОТА (тобто з абстрактними поняттями)" (стор. 141).

Такий же шкідливий русизм і слово "заключення". У Рос.-Укр. словнику Української Академії Наук (т. 2, вип. I, К. 1929, редактори: В. Ганцов, Г. Голоскевич, М. Грінченкова, А. Ніковський та ін., головний редактор акад. А. Кримський) немає слова "заключення". На стор. 33 цього словника читаємо: "Який ВИСНОВОК треба зробити з ваших слів? ВИСНОВОК експертної комісії. ВИСНОВОК прокурора. Подавати свій ВИСНОВОК". Слово "заключення" взагалі ніколи ні в якому значенні не вживається в українській мові.

У середній школі вчаться УЧНІ, а не студенти. Студенти вчаться лише у вищих школах (університетах, коледжах, інститутах). Той, хто називає "СТУДЕНТАМИ" учнів середніх шкіл, робить таку саму помилку, як і ті, хто, думаючи по-англійському, називають ДЕКАДОЮ десятиріччя, не знаючи, що українське слово ДЕКАДА означає не 10 років, а 10 днів. Біда наших викладачів української мови в тому,

що вони не знають української мови, що вони думають по-англійському, а' до того ж ще й підлягають впливам російської мови.

Слово "УРОК" (рос. "урок") — це, як цілком слушно зазначає проф. В. Чапленко ("Мовна політика більшовиків на Україні в 1950-60-х рр.", Чікаго, 1974, стор. 67), силоміць накинутий українській літературній мові русизм.

Викладач української мови повинен частіше користуватися грунтовними працями видатних українських мовознавців та ще частіше заглядати в академічний словник української мови (вже вийшло в світ вісім томів — до літери "Р" включно).

Петро ОДАРЧЕНКО

А ВОДА В "МОРЯХ" ТАКИ ГНИЄ...

Вельмишансонний
Пане Редакторе!

Не без здивування прочитав я в травневому числі "Нових днів" Ваш вислів погодження з анонімним автором, котрий атакує Коротюкова за його репортаж "Поминки по Дніпру".

Мені — як співробітникові Радіо Свобода — протягом останніх років часто доводилося зустрічатися з недавніми киянами, і їхні свідчення, на превеликий жаль, одностайно підтверджують розповідь Коротюкова, а не заперечують її.

В радянській пресі промайнула згадка, що на Тамбовщині з чотирьохсот річок і ручаїв залишилося двісті. Такий самий, якщо не гірший, стан і на Україні. Ще в 20-их роках з моого рідного Остра, що мав яких двісті метрів завширшки, зроблено рівчик — і той без води... Рістю понад річками й ставками почали покрадьки порубали селяни взимку на паливо, більше дерево пішло на колгоспні потреби, а решту винищено в пляні боротьби з "дармоїдством": щоб який спритний селюк, замість ішачити в колгоспі, не ішов потайки, заховавшись у надрічкових кущах, закидати вудки на державну рибу...

У Миколи Руденка є чудова поезія: ліричний герой повернувся до рідного села:

— Хлопці! А де ж це річка Білянка?

— Річка? Її не було ніколи...

До того, щоб казати "Дніпра Чому "Нові дні" змусили Виконавчий Орган УНР податись до димісії?

Тому, що він засідав стати законодавчим органом. Приємно почути, що "Нові дні" аж такі "сильні".

**

Чому під фірмою Інституту Симона Петлюри, що фінансовані прихильниками УНР різних політичних переконань, поширюються пасквілі та псевдонаукові еляберації одного пана професора-доктора проти немилої йому групи, яка чайже також підтримує ДЦ УНР?

А я справді — чому? Може, директор Інституту, пан професор доктор Олег С. Підгайний, по-дасть коротку відповідь.

**

Чому ви в червневому числі "Нових днів", у заголовку редакторської нотатки, зробили з генерала Григоренка гетьмана? Григоренка? Чи не заскорий аванс?

Це зробили не ми, а друкарський чортік, у час, коли наш коректор задивився на вродливу паню. А втім, ген. Григоренко напевно був би одним з найкрасіших гетьманів, яких ми будь-ко-ли мали.

**

Чому на Україні в багатьох містах українськими залишилися тільки вивіски?

Причин багато, і "Нові дні" часто про них пишуть. А от подумайте, чому на еміграції, в багатьох українських газетах і журналах, українськими залишилися самі заголовки.

не було ніколи!", іще не дійшло, однак, за свідченням не безіменних кореспондентів, а цілком конкретних осіб, мені особисто відомих, риба дніпрова віддає гасом, а прозора колись вода грає всіма барвами веселки від нафтової осуги. Щодо "морів", то вода в них гніє й смердить на кілометри...

Ігор КАЧУРОВСЬКИЙ

Листи "анонімного автора" (редакції відоме його прізвище) і п. І. Качуровського не суперечать один одному, і ми погоджуємося з обидвома. — РЕД.

"НОВІ ДНІ", вересень 1978